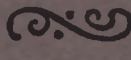

GRAFIKAI ISZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR-
ÁGAK SZÁMÁRA.

SZERKESZTI:
TANAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS:
NOVÁK LÁSZLÓ

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület.

Ádám Herman
Krisztina-körút 77
M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia
Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
Fő-utca 23.
Helsler Jaroslav
Várkeri-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3-5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalls Imre
Remete-hegy.
Bichler Ignác
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Barcza József
Váci-utca 66.
Buschmann Ferenc
Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
Irod. int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármegeye-utca 11-13.
Goszler Gyula
Aranykéz-utca 1.
Langer Ede és Fia
Zsibáros-utca 1.
M. kir. posta- és táv. ny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
Papnöveide-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Irányi-utca 1.
Quittner József
Károly-körút, központi
városház.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Sűsz Dávid
Fővám-tér 5.
Székesfővárosi házi ny.
Központi városház.
Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.
Vaszkiljevits Péter
Molnar-utca 5.
Victoria-nyomda
Váci-utca 37.
Wodianer F. és Fia
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Bichler J.
Kiskorona-u. 15.
Budapesti h. é. v. nyomd.
Lipót-körút 22.
Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Engel S. Zsigmond
Kálmán-utca 1.
Farkas Testvérek
Nádor-utca 19.
Hamburger és Birkholz
Csáky-utca 13.
Hungária-könyvnyomda
Váci-körút 34.
Kállai Ármin
Bálvány-utca 18.
Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fia
Vadász-utca 26.
Károlyi György
Akadémia-u. 20
Idj. Kellner Ernő
Csáky-utca 9.
Kertész József
Nádor-utca 28.
Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.
Krausz Lajos
Váci-körút 20.
Krausz S. és társa
Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
Váci-körút 78.
Lengyel Lipót
Vadász-utca 35 a.
Lőw Ede
Váci-körút 80.
Magyar Hírlap nyomd.
Honvéd-utca 10.
Magyar Sajtó könyvny.
Nador-utca 74.
Márkus Samu
Báthory-utca 20.
M. k. postatakarékp. ny.
Hold-utca 4.
Munk és Balog
Árpád-utca 12.
Pallas Irod. és nyomd. r.-t.
Kálmán-utca 2.
**Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság**
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat ny.
Dorothy-utca 14.
Pollák Eikán
Nagykorona-utca 21.
Schlesinger Vilmos
Honvéd-utca 2.
Thália-nyomda
Pannonia-utca 6.

VI. ker. (Terézváros).

Adler Mór
Laudon-utca 6.
Andal Gyula
Szondy-utca 11.

Bendtner Győző
Gyár-utca 42.
Berkovits János
Teréz-körút 40-42.
Biraucz és Társa
Amazon-utca 6-8.
Brett testvérek
Szondy-utca.
Breuer Mihály
Lovag-utca 2.
Brőssa Ottó
Váci-körút 17.
Bruck és Társa
Nagymező-utca 5.
Budapesti Újságy.
Sz. ndy-utca 10.
Eberle József és Társa
Podmaniczky-utca 43.
Európa, irod. és ny. r.-t.
Ó-utca 12.
Express-nyomda
Váci-körút 39.
Fővárosi nyomda stb. r.-t.
Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
Lázár-utca 15.
Fuchs Samu
Teréz-körút 43.
Gergely Miksa
Lázár-utca 2.
"Globus"
Aradi-utca 8.
Glücksellg M.
Hunyady-tér 7.
Goldschmidt Testv.
Révay-utca 1.
Gutenberg-nyomda
Király-utca 10.
Herrman Ignác
Szerecsen-utca 20.
Hornyánszky Viktor
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.
Kápolnai Adolf
Gyár-utca 23.
Kaufmann, Woltitz és társ
Vörösmarty-utca 52.
Korvin Testvérek
Révay-utca 14.
Kunoss Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid és Fia
Nagymező-utca 26.
M. á. v. menetjegyny.
Csengery-utca 33.
Minerva ny. (tul. Gansl Zs.)
Szerecsen-utca 7-9.
Muskát Miksa
Szondy-utca 3.
Orsz. közp. közs. ny. r.-t.
Váci-körút 01.
Pollacsek Mór
Podmaniczky-utca.
Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.
Radó Izor
Szerecsen-utca 13.
Radó Vilmos
Ó-utca 2.
Rígler József Ede r.-t.
Rózsa-utca 55.

Rózsa Iz.
Podmaniczky-utca.
Schmelcz Izidor
Izabella-utca 70.
Schmidl Sándor
Szerecsen-utca 6.
Schwartz Testvérek
Podmaniczky-utca 35.
Singer Lipót
Ó-utca 15.
Székely Viktor
Ó-utca 15.
Wellez Béla
Uj-utca 37.

VII. (Erzsébetváros).

Árpád kő- és könyvny.
Valero-utca 9.
Athenaeum Ir. ny. r.-t.
Kerepesi-út 54.
Bárd Jakab
Almá-y-utca 5.
Biró Albert
Klauzál-utca 35.
Elek Lipót
Kertész-utca 20.
Erzsébetvárosi könyvny.
Dohány-utca 29.
Fichner Á. és fia
Csömöri-út 13.
Galltzenstein H.
Kertész-utca 25.
Garál Mór
Károly-körút 3.
Gelléri és Székely
Kerepesi-út 34.
Gross és Grünhut
Jósika-utca.
Grünwald Ödön
Wesselényi-utca 4.
Hedvig Imre
Wesselényi-utca 9.
Hedvig S.
Dohány-utca 12.
Kellner Gerson
Csány-utca 13.
Krammer és Erhardt
Csömöri-út 28.
Löbl Mór
Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond
Csömöri-út 73.
Lusztig Mór
Kerész-utca 37.
Markovits és Garal
Rombach-utca 10.
Mermelstein Fülöp
Wesselényi-utca 11.
Nagel István
Vörösmarty-utca 14.
Neuwalld Illés
Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda
Rombach-utca 9.
Propper Leó
Erzsébet-körút 35.
Reform-nyomda
(Welsz Á.)
Rombach-utca 5.
Reich Ármin
Dohány-utca 84.
Roth Mór és Társa
Kertész-utca 23.
Spatz Henrik
Dob-utca 55.
Stern Péter
Kazinczy-utca 35.

VIII. ker. (Józsefváros)

Anglo-nyomda
Baross-utca 47.
Budapesti Hírlap nyomd.
Rökk-Szilárd-utca 4.
A Nap uts.-váll. nyomd.
Rökk-Szilárd-utca 9.
Corvina-nyomda
Baross-utca 4.
Özv. Fried Ignác
József-körút 24.
Fritz Ármin
József-körút 9.
Hell I. Ede
Luther-utca 4.
Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
József-körút 10.
Kossuth Lajos-nyomda
Tisza Kálmán-tér 6.
**Könyvnyomdászok Szak-
köre tanfolyamának**
kísérleti nyomdája
Tavasmező-utca 15.
Lipinszky és társa
Nap-utca 19.
Othlon-nyomda
Mária-utca 42.
Réval és Salamon
Üllői-út 18.
Rózsa Kálmán és Neja
Szentkirályi-utca 39.
Spitzer Márk
Békköcsis- és Német-utca
sarkán.
Stephanecum ny.
Szentkirályi-utca 23a.
Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.
Nemzetközi könyvny.
Kőfaragó-utca 10.
Uránia-nyomda
Mária-utca 11.
Welsenberg Ármin
József-körút 16.

IX. ker. (Ferencváros).

Engelmann Mór
Vámház-körút 15.
Harsány Emil
Lónyay-utca 7.
Mezei és Panker
Soroksári-utca 4.
Műszaki Ir. és ny. r. t.
Soroksári-utca 5.
Pátria-nyomda r.-t.
Üllői-út 25.

X. kerület (Kőbánya).

Első kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.
Merendiák Károly
Ligei-tér 4.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

Jelentés a szaktanfolyamunkról.

I. Régebbi tanfolyamaink.

A naphosszat nehéz munkával elfoglalt nyomdász-ember számára hozzáférhető továbbképző szakoktatás eszméje régóta ott derengett a képzetlenebb nyomdászok elméjében. Maga a Könyvnyomdászok Szakköre is a végre alakult 1887-ben, hogy a szakismereteket tagjai körében terjessze. Grafikai Szemle címen kizárólag szaktechnikai és szaktörténelmi tárgyakkal foglalkozó havi közlőnyt adott ki, szakfölolvasásokat rendezett, s magyar nyelvű szakkönyveink elterjesztésében támogatólag működött közre. Jelentékeny kiadványa a már huszonegyedik évfolyamát járó Magyar Nyomdászok Évkönyve is. Szakkörünknek köszönhető, hogy Magyarországon a könyvnyomtatási technikának immár eléggé számot tevő szakirodalma van.

A nyomdászok körében az új század küszöbén világszerte föltámadt szakfejlesztési mozgalom hullámai eljutottak hozzánk is. Mind súlyosabban éreztük, hogy a magyar nyomdaipar sem technika dolgában, sem pedig az iparművészeti tökéletesülés tekintetében nem tart lépést a gyorsan fejlődő angol, német és francia nyomdászattal. Kerestük ennek az okát, s a szakoktatási intézmények hiányában találtuk meg. Míg a külföldön e tekintetben már a kilencvenes években is pezsgő élet folyt, s a hírneves grafikai főiskolákon kívül minden jelentékenyebb városban találtunk a szakkörök által föntartott, s a hatóságoktól sok helyt hathatósan támogatott szaktanfolyamokat: nálunk a Szakkör kiadványainak olvasása és fölolvasásainak végighallgatása sokáig az egyetlen alkalom volt arra, hogy nyomdászaink szakismereteiket öregbítsék.

Külföldi példák után indult tehát Szakkörünk, midőn 1901 őszén megindította első szaktanfolyamát. Iskolai helyiségül *Bárczy István* székesfővárosi tanügyi tanácsnok úr lekötendő szívesfővárosi tantermet. Szakkörünk elnöke *Tanay József* lelkes beszéddel nyitotta meg a tanfolyamot 1901 november 18-ikán, s utána rögtön kezdetét vette a tanítás. A tanfolyam adminisztratív ügyeinek vezetője *Pavlovsky Alajos*

mesterszedő volt, ki a tipográfiai vázlatkészítésről tartott előadásokat. Az úgynevezett Mäser-lemezek vésésének tanítása *Mitterszky József* mesterszedő kezeiben összpontosult, *Novák László* pedig a grafikai sokszorosító művészetek ágazatairól, a könyvnyomdai lemezkészítő eljárásokról, a betűről és a betűöntői ornamentumról tartott előadásokat. Vendég előadó volt *Czakó Elemér* úr, ki az iparművészet fogalmát magyarázta nagy érdeklődés mellett.

E tanfolyamra 112-en jelentkeztek hallgatónak; számuk a berekesztésig 37-re apadt. De még így is szép eredményt értünk el, mint azt a hallgatóság munkáiból 1902 május 11-én rendezett kiállításunk bizonyította. E kiállításon a magyar nyomdaipar legelőkelőbb képviselői is megjelentek, s általában elismerően nyilatkoztak a hallgatók haladásáról.

Második évi tanfolyamunk céljára a Horánszky-utcai főreáliskolában kaptunk *Bárczy István* tanácsnok úr szíveségéből helyiséget. A jelentkezők száma mintegy 40 volt. E tanfolyamot 1902. évi november 9-én nyitotta meg *Tanay József* elnökünk. Vezetője előbb *Pavlovsky Alajos*, majd pedig *Novák László* volt, akin kívül *Fuchs Zsigmond* főgépmester is részt vett a tanításban. Kurzusunkat azonban 1903 február havában a hallgatók elfoglaltság okozta sok mulasztása miatt be kellett szüntetni.

1903 őszén rajztanfolyamot rendezett a Könyvnyomdászok Szakköre. Tanítóul *Harsány Lajos* rajztanár-jelölt urat nyertük meg, ki e szerényen honorált állását 1903 október 18-ától 1904 április 10-éig nagy buzgósággal töltötte be. A hallgatók száma beíráskor 72, a kurzus végeztével 35 volt. A munka *Fittler Kamill* és *Czakó Elemér* urak szíves engedelmével az Iparművészeti Múzeum könyvtári helyiségeiben folyt. 1904 április 17-én kiállítást rendeztünk a hallgatók rajzaiból.

Most ismertetett három tanfolyamunkon értékes tapasztalatokat szereztünk a nyomdászok szakoktatásának módszerei tekintetében. Megtudtuk, hogy mily tekintetben hézagos a legtöbb nyomdász-segéd szakképzettsége, s ettől fogva minden törekvésünket arra irányítottuk, hogy hallgatóink képzettségének legalább a legföltünőbb hiányosságain segítsünk.

II. 1904/1905-iki tanfolyamunk.

A szélesebbkörű és alaposabb szaktudás iránt való folytonosan fokozódó érdeklődés és nagy fölbuzdulás természetes következményének tekinthető az, hogy Szakkörünk választmánya 1904 nyarán tanfolyamának szélesebb alapokra fektetését és annak keretében a lehetőséghez képest egy tanulmányi célokat szolgáló kísérleti nyomdának föllállítását határozta el. Az ügy előkészítésére és a tanítási tervezet kidolgozására bizottságot küldött ki, amely alapos megvitatás után a Grafikai Szemle 1904. évi 139. oldalán olvasható tanítási rendet fogadta el, hangsúlyozva azonban, hogy az 1904/1905-iki tanítási esztendőt próbaévnak tekinti, már csak azért is, mert a gyakorlatias oktatás föltételét képező kísérleti nyomda felszerelése előreláthatólag hosszabb időt vesz igénybe.

Szakkörünk ezután beadványt intézett a nagym. kereskedelmi miniszteriumhoz, azzal a kéréssel, hogy egyelőre legalább erkölcsi pártfogásra méltassa törekvéseinket, s ingyen helyiséget adjon tanfolyamunk részére. A beadványt küldöttség adta át *Szterényi József* miniszteri tanácsos úrnak, ki rendkívül előzékenyen fogadta azt, s tanfolyamaink számára a m. kir. állami órás- és mehanikai iskolát jelölte ki állandó otthonul, melynek igazgatója, *Szegedi Árpád* úr, megfelelő helyiségeket bocsátott rendelkezésünkre, s azóta is sok jelét adta törekvéseinkkel való rokonszenvezésének.

A hallgatóság számának maximumát 45-ben szabta meg a Szakkör választmánya, s ez a létszám csakhamar be is telt. A rendnek és fegyelemnek biztosítására házi rendet állapított meg, s azt a tanítási tervvel együttesen kinyomtatván, minden hallgatónak juttatott belőle egy-egy példányt. A tanfolyam vezetőjéül pedig *Novák Lászlót* küldte ki, föladatává téve az oktatás rendes menetére való fölügyeletet, a szakelőadásoknak a Szakkör havi közlönyében, a Grafikai Szemlében való kivonatos ismertetését, a tanítási rend esetleges változásai ügyében való intézkedést, valamint a kísérleti nyomda berendezését és fölügyeletét.

A tanfolyam megnyitásának napjaul 1904 szeptember 18-ikát tűzte ki a Szakkör választmánya. Az előadói kar és hallgatóság reggeli 8 órára gyűlt össze a tanfolyam helyiségében s elnökünk *Tanay József* csakhamar megkezdhette megnyitó beszédét, amely egyszersmind összefoglalása volt mindama szakfejlesztési törekvéseknek, amelyek világszerte tekintélyes helyet foglalnak el a nyomdász-szervezetek és körök céljai között. E szakelőadás-számba menő megnyitó beszéd után kezdetét vette a programszerű oktatás.

Tanítási rendünk szerint az oktatás ideje a vasárnapok délelőttjének 8—12 órájában volt megállá-

pítva. 8 órától 10-ig általános irányú rajzoktatásban részesültek hallgatónk, a 10-től 12-ig terjedő két órát pedig szakoktatásra fordítottuk. Az utóbbira fordított idő azonban csakhamar kevésnek bizonyult. s ezért *Szegedi Árpád* igazgató úr engedelmével a gyakorlati szakoktatás idejét a szükséghez képest kiterjesztettük a hétköznapi esték egynémelyikére is. Hallgatónk egyike-másika ugyanis a vasárnapi munka idején nem győzván szedésbeli föladatának elkészítését: rendszerint valamely hétköznap estéjén fejezte azt be. Hétköznaponként történtek a nyomda felszerelési munkálatai is, valamint későbbben a próbaszedések nyomtatása, a betűk széjjelosztása stb. is.

Eredeti tanítási tervünktől részben egyik-másik előadó akadályoztatása miatt, részben pedig a tanítás gyakorlatibbá tétele, vagy egyéb okok miatt több tekintetben el kellett térnünk. A rajzitanítást például eredetileg kettősnek: a kezdők, meg a haladottnak való kurzusra terveztük; a haladottnak száma azonban olyan csekély volt, hogy meg kellett elégednünk a kezdőknek való tanítási anyag rendszeres földolgozásával.

A lefolyt tanítási esztendőben végzett munkánkról különben hű képet ad a 152. oldalon látható tábla. E szerint rajzitanításra összesen 60, szakelőadásokra illetőleg szakbeli tekintetben instruktív munkálkodásra — a hétköznapi gyakorlatokat nem számítva — 66 órát fordítottunk.

A kizárólag tanulmányi célokat szolgáló kísérleti nyomda szerelvénye november havában kezdett gyűlni, s január vége felé szerelhetők fel a nyomdát annyira, hogy tanfolyamunk fő céljára, a gyakorlatias oktatásra való áttérés lehetővé vált. Nyomdánk szerelvénye azóta is folytonosan nagyobbodik.

A tanítási esztendőt szerény kiállítással kapcsolatos ünnepéllyel zártuk le május hó 14-én. A Szakkör elnöke: *Tanay József* a könyvnyomtatás történetéről mondott előadása után megismertette tanfolyamunk működését, összefoglalta az elmúlt tanév tanulságait s köszönetet mondott nemeslelkű pártfogóinknak. A kereskedelmi miniszterium iparoktatási ügyosztálya képviselőjében *Péterffy Lajos* miniszteri osztálytanácsos úr jelent meg az ünnepélyen, s ismételve kifejezte meglepetését a főképp a magunk erejéből való szép eredmény fölött.

III. A rajzoktatás.

1904/1905. évi tanfolyamunk rajzitanítója Harsány Lajos rajztanár-jelölt úr volt, ki fiatalabb korában szaktársaink közé tartozott, amennyiben egyik vidéki városunkban a nyomdai gépmesterséget tanulta. E különben nem nagyon fontos körülménynek megvolt az a haszna, hogy hallgatói különösen ragaszkodtak hozzája, s nem csupán ügybuzgó tanítót láttak benne, hanem bizonyos mértékben szaktársat is egyszersmind.

Harsány úr volt különben 1903/1904. évi rajztanfolyamunknak is vezetője, s akkoriban tett próbálkozásai eredményeképpen 1904/1905. évi tanfolyamunk kezdetén a nyomdászok szükségleteihez alkalmazott különleges tanítási tervet alkotott, s ahhoz az egész tanítási esztendőn át, amennyire lehetett, ragaszkodott. E tanítási tervvel az volt a célja, hogy hallgatóink a rendelkezésre álló kevés időben a rajzoláshoz legalább a legfőbb elveivel ismerkedjenek meg, az alaposabb gyakorlati kiművelést az önszorgalomból otthon való tanuláshoz tartva fönnt. Ezért az összesen 60 órát tevő rajztanfolyamon, amely óraszámának egynegyedrésze azonban előkészületre, a rajzoláshoz szükséges stb. kiakadására bátran leszámlálható: a mértani idomoknak szabadkézzel való rajzolását, s az azokra alapított tervezésen kívül tanította a természet után való rajzolást és stilizálást is. Egy-két haladottabb hallgatójával pedig a magyar díszítő stílusból vett motívumokat ismerttetett meg, s azok alapján természeteket készítettett velök. A technikák közül a czeruzarajzon kívül a toll- és ecsetkezelésre is igyekezett megtanítani hallgatóit.

Rajztanítási programját Harsány úr a következőkben mondta el:

„A tanítás teljesen modern irányban történjen. Legyenek szabadkézi gyakorlatok a legegyszerűbb vonalaktól a legkomplikáltabb geometrikus és görbevonallú diszjunktumokig, hogy ezáltal a hallgató keze szabaddá, könnyűvé legyen és gyors gondolatait egy pár hatásos, biztos vonással papírosra fixírozassa. Ehhez járuljon még az ecsetgyakorlat is; mátt már a ritmikus érzék is megnyilatkozhatik. Máttodik fontos föladat az arányismeret ferasztó tanítása, amely a látóképesség fejlesztésében, növelésében és a jó arány fölismerésében áll. Mindennek elérésére faleveleket, virágokat természet után, különböző helyzetben rajzoljanak a hallgatók, sőt stilizálásukkal is foglalkozzanak. A harmadik és legfőbb föladat a tervezés. Itt már a gondolkodásnak megfelelően, külön-külön, a hallgató saját fölfogásához mérten történjenek az útbaigazítások. Itt lesz a helye élesen rámutatni a helyes és helytelen fogalmakra és dolgokra, a szép és rút fölfogására, vagy azok szembeállítására, avagy fölválasztására. A tervezés megkönnyítésére, egyelőre minden stílust mellőzve, a magyar stílus választásának alapelvül.“

A rajztanfolyam célja részben el is éretett. Hallgatóink jó része megkedvelte ezt a fontos tanítási tárgyat, s nem csupán a tanfolyami órák alatt dolgozott dicséretes buzgósággal, hanem amennyire engedte, odahaza is. Haladásukról az évzáró ünnepély alkalmával rendezett kis kiállításunk jóleső bizonyosságot tett.

Rajztanítóink 1905 június havában megkapták

középiskolai rajztanári oklevelét, s jövő kurzusaink vezetésében nem vesz többé részt. Lelkes fáradozásáért e helyen is köszönetünket fejezzük ki.

IV. Szakoktatás.

Szaktanfolyamunk alapeszméje már kezdettől fogva az volt, hogy olyan szaktársaink, akik évek során át való gyakorlatuk következtében bizonyos munkakörökben úgyszólván specialistákká fejlődtek: ott szerzett tudásukat, tapasztalataikat közöljék az annak megismerését óhajtó hallgatóssággal. A könyvnyomtatás összes ágaiban abszolút jártassággal és különösebb gyakorlottsággal bíró tanerők ugyanis nincsenek sem nálunk, sem a külföldön; hallgatóink legtöbbjének pedig legalább tíz-esztendei könyv-, ujság- vagy akcidentszedői gyakorlat áll a háta mögött, s így némely tárgyra vonatkozólag oly nagy technikai tapasztalata van, hogy csakis az úgynevezett „specialista“ képes figyelmét lekötönni, s a megkritizálás veszedelme nélkül őt tanítani.

Rendszerünk megvalósíthatása okáért megkértük hazánk legkiválóbbaknak ismert szakembereit a szaktanfolyamunkon való közreműködésre. Csakhamar örömmel konstatálhattuk, hogy legtöbbjük készséggel eleget tett kérésünknek, s önzetlenül, teljesen ingyen vett részt a munkánkban.

Különösen meg kell itt jegyeznünk, hogy szakoktatásban résztvevő szaktársaink jó részének a munkásságát a „Tipográfiai vázlatkészítés és a szedési gyakorlati oktatása“ címen fölvett tantárgyunk foglalta le. Gyakorlati munka idején rendszerint e munkatársaink egyikét állítottuk minden egyes hallgató mellé, hogy a munka minden apróbb mozzanatában is segítségükre lehessenek.

Jól esett tapasztalunk, hogy nem csupán nyomdász-társaink viselték szívélyen szaktanfolyamunk ügyét, hanem meleg érdeklődéssel visétek az iránt egyes, a szakunkon kívül álló tanfériak is. Sőt *Lyka Károly* úr, a Művészet szerkesztője, kész örömmel a segítségünkre is sietett, s október 9-én remek előadást tartott tanfolyamunk keretében az iparművészet fogalmáról. Hálás köszönetünk érte.

Főntebb ismertetett rendszerünk alapján igen jónak bizonyult, s csak az volt a baj, hogy két- vagy legfőljebb négyórás kollegiumokkal nem lehetett az egyes előadási tárgyakat kimeríteni. Némely előadó úgy igyekezett a megszabott idő alatt tárgyát a lehetőséghez képest megismertetni, hogy a gyakorlati oktatást teljesen mellőzve, úgyszólván száraz adathalmaz fölsorolására szorítkozott. Ezt pedig a hallgatósság nem igen tudta nyomon követni. Figyelme az ily előadások némelyikénél már az első félórán kimerült.

Az észlelt bajokon segitendő, tanfolyamunk vezetősége a jövő tanévre vonatkozólag fontosabb intézkedéseket tett, melyeket a maguk helyén közlünk is.

V. Hallgatóink.

Mint már említettük, Szakkörünk választmánya 45-ben állapította meg a fölvehető hallgatók számát, s e létszám csakhamar teljes is lőn. A korábbi tanfolyamokon azonban azt tapasztalva, hogy a hallgatók egy részének lelkesedése csak afféle szalma láng, a választmány olyan módon vélte a túlságos sok mulasztásnak, illetőleg kimaradásnak elejét venni, hogy öt koronányi összeg lefizetésére kötelezte a hallgatókat, amely csak abban az esetben volt visszafizetendő, ha a hallgató a tanfolyamot végigjárja. Ezenkívül a tanfolyam vezetőjét fölhatalmazta a háromszor egymás után igazolatlanul mulasztó hallgatók törlésére is.

Hogy mindamellett 16 hallgatót kellett törölnünk, s hogy ezeket nem számítva is még mindig igen nagy marad a mulasztások száma: annak az oka

jórészt a hallgatók hivatásbeli elfoglaltságában található meg.

A megmaradt 29 hallgató különben összesen 341 előadást mulasztott el; egyre-egyre esik tehát körülbelül 12 előadás mulasztása az összesen tartott 63-ból. Elmaradásukat a hallgatók majd minden esetben elfogadható okokkal igazolták.

Mint az alább látható kimutatásból kivehető, a hallgatók legfiatalabbja 19 éves, a legidősebb 35 éves volt. Átlagos életkoruk a 23-ik év. Ez egyrészt azt bizonyítja, hogy a legtöbb nyomdász csak meglévő ember korában kezdi érezni szakbeli továbbképzésének a szükségét, másrészt pedig — azt, hogy említett tényből következtetve — azt, hogy tanfolyamunk tényleg régen érzett hiánynak felel meg. Ha másként állna a dolog, a jelentékeny részben családos nyomdászemberek aligha töltenék amúgy is szűkre szabott szabad idejüket a tanfolyamunkon.

Folyó szám	A hallgató neve	Munkaadójának neve	Születési helye	Életkora	Családi állapota
				26	nős
1	Andor László	Pallas részv.-társ.	Pozsony	29	nőtlen
2	Bressán Sándor	Rigler r.-t.	Budapest	30	nőtlen
3	Burgheim Károly	Légrády testvérek	Széplak (Sopron vm.)	30	nőtlen
4	Busay Balázs	Pesti könyvny. r.-t.	Jászapáti	20	nőtlen
5	Ceiszing József	Kunossy V. és fia	Budapest	33	özvegy
6	Enyedy János	Rózsa Kálmán és neje	Debreczen	26	nőtlen
7	Fekete Gyula	Franklin-Társulat	Moha	31	nős
8	Fiedler János	Légrády testvérek	Budapest	23	nőtlen
9	Heller J. Kálmán	Franklin-Társulat	Kisfalud (Sopron vm.)	23	nőtlen
10	Herrmann Károly	Stephaneum r.-t.	Kispest	24	nőtlen
11	Kovács Géza György	Légrády testvérek	Pétervárad	24	nőtlen
12	Kovács Gyula	Korvin testvérek	Kolozsvár	25	nőtlen
13	Mágner Aladár	Székesföv. házi ny.	Szombathely	20	nőtlen
14	Marjánovits István	Hornyánszky V.	Majs (Baranya vm.)	22	nőtlen
15	Méder Dezső	Pesti könyvny. r.-t.	Szakály (Tolna vm.)	27	nőtlen
16	Pavlicsek Béla	Franklin-Társulat	Budapest	30	nős
17	Pénzes Sándor	Pesti könyvny. r.-t.	Gyuró (Fehér vm.)	19	nőtlen
18	Propper Ernő	Propper Leó	Budapest	26	nőtlen
19	Rácz Antal	Kellner Ernő	Hódmezővásárhely	35	nős
20	Sarlós Lajos	Székesföv. házi ny.	Budapest	35	nős
21	Schöppe Károly	Rigler r.-t.	Szent-Endre	30	nős
22	Stefáni József	Korvin testvérek	Nagy-Károly	24	nőtlen
23	Steinherz Miklós	Weisz Adolf	Moson	28	nős
24	Szendrei Béla	Pallas r.-t.	Sár-Szent-Miklós	27	nőtlen
25	Szulkovszky Ferencz	Franklin-Társulat	Ujpest	23	nőtlen
26	Tragholz Dezső	Galitzenstein	Budapest	21	nőtlen
27	Vizmathy Imre	Rózsa K. és neje	Budapest	19	nőtlen
28	Zaka Imre	Globus r.-t.	Budapest	26	nős
29	Zimmermann Adolf	Pallas r.-t.	Budapest		

VI. Jótevőink.

Tanfolyamunk s különösen kísérleti nyomdánk elhelyezése és fölszerelése tekintetében örök hálaára kötelezték Szakkörünket s általában a magyar nyomdászokat:

A nagyméltóságú *kereskedelemügyi m. kir. miniszterium* s különösen *Szterényi József* miniszteri tanácsos úr, ki tanfolyamunk és kísérleti nyomdánk számára állandó otthont jelölt ki.

Wörner J. és Társa budapesti gépgyáros cég, mely teljesen fölszerelt I. sz. „Hungaria“ akcidensgyorssajtót és ugyancsak egészen fölszerelt szekrény-állványt bocsátott rendelkezésünkre, összesen 4848·70 kor. értékben.

Carmine Hugó budapesti szaküzletétől Stecklin Nándor úr közbenjárására kaptunk: tégelyes sajtót, háromtagú akcidens-állványt, hengeres levonó-sajtót, összetett stereotipáló-készüléket, hengertartó szekrényt, hengerfűző készüléket, léniavágó apparátust (valamennyit teljesen fölszerelve) s több apróságot, összesen 2895 kor. értékben.

Az *Első Magyar Betüöntöde Részvénytársaság* igazgatója *Czettel Dániel* úr, *lovag Falk Zsigmond* úr közbenjárására adott: 215·85 kg. betűt, 35·90 kg. sorzárót, 45·50 kg. quadratumot, 10·40 kg. tágitót, 24·70 kg. ürtöltőt és 13·30 kg. rézvonalat, összesen 1815·55 kor. értékben.

A *Ganz és Társa* részvénytársaság igazgatói, *Asbóth Emil* és *Kögler Gusztáv* urak egyelőerős váltakozó áramú elektromotort bocsátottak rendelkezésünkre. Ennek értéke mintegy 500 korona.

Fischer és Mika budapesti betüöntő cégtől betű- és díszítmény-anyagot, valamint ürtöltőket kaptunk; értéke mintegy 400 korona.

Brendler Károly és Fiai bécsi betüöntő cég 92 darab vignettát és mintegy 20 kilónyi díszítő anyagot adott tanfolyamunknak; összes értéke körülbelül 600 korona.

Schöntag Gyula budapesti asztalostól 118·40 kor. értéket képviselő szekrény-állványt kaptunk tökéletesen fölszerelve.

Nádor Lajos úr sorjázókat, szedőhajókat s formaszorító eszközöket meg fekete festéket adott tanfolyamunk számára; ezenkívül időről-időre ingyen öntette körül festékező hengereinket.

Kurzweil J. és Társa budapesti cég szedőhajókat és sorjázókat adott.

A stuttgarti *Kast & Ehinger* festékgyáros cég mindenféle színű nyomdafestékkel látott el bennünket.

Könyveket adományoztak: *Tanay József* és *Pusztai Ferenc* urak.

Több oldalról kaptunk még kisebb adományokat, maga a Szakkörünk is jelentékeny összegeket adott már ki részben fölszerelési tárgyakra, részben pedig a kísérleti nyomda üzemben tartására. E nyomda

fölszerelési értéke ma már megközelíti a 12.000 koronát, de ez értékmegállapítást még korántsem tekinthetjük végérvényesnek, mert hiszen szerelvény dolgában a nyomda még most is folyton gyarapodik.

Nemeslelkű támogatóink a rendelkezésünkre bocsátott gépek és szerelvények nagy részére nézve a tulajdonjogukat föntartották. Ez azonban nem von le semmit ama magasztossággal határos áldozatkészségükből, amellyel — tőlük telhetőleg — ki többet, ki kevesebbet igyekezett a szaktudás oltárán áldozni. Ha tanfolyamaink majd egykoron olyan színvonalra emelkednek, hogy méltán megérdemlik az egész világ nyomdászágának az érdeklődését azt java részben nemes jótevőinknek köszönhetjük.

VII. A jövő tanítási esztendő.

Az elmúlt tanévbéli aránytalanul sok mulasztás egyrészt, a hallgatóság többségének szemmel látható és sok esetben nyíltan bevallott fáradtsága másrészt: arra indította a tanfolyam vezetőségét, hogy ez intézményünk szervezetére vonatkozó olyan javaslatot terjesszen Szakkörünk márciusban lefolyt közgyűlése elé, amellyel gyökeresen segíteni vél az eddig megnyilatkozott összes bajokon. E javaslatot a közgyűlés nagy többséggel elfogadta, s a jövő 1905/1906-iki tanítási esztendőre vonatkozóan életbe léptetni rendelte. Főelve e javaslatnak, hogy az egyes előadási tárgyak hallgatása fakultatív legyen, s így megszűnjék az az anomália, hogy például gépmestereinknek az őket közvetlenül érdeklő néhány előadáson való résztvehetés végett az egész esztendőt végig kelljen járniok. A rapszodikusan és sok tekintetben logikátlanul összerótt egyetlen tanfolyam helyett a speciális tanfolyamok egész sorozatát rendezzük, s kiki azt a tanfolyamot választhatja, amelynek végighallgatását szakbeli előmenetelére nézve a legelőnyösebbnek tartja. Elejét vesszük így a munkások számára rendezett tanfolyamok rendes megölojének: az elfáradásnak, vagy a még végzetesebb megunásnak. Előadókink sem lesznek arra kényszerítve, hogy tárgyukat fölolvassák képpen, száraz adatokat egymásra halmozva egy-két óra leforgása alatt adják elő, hanem egy-egy rövidebb vagy hosszabb tanfolyam keretében részletesen, a legtöbb esetben műhelyi gyakorlatokkal kapcsolatosan ismertethetik meg azt a hallgatóságukkal.

A Szakkörünk közgyűlése által elfogadott, s a jövő tanítási esztendőre vonatkozóan immár életbe is léptetett új szervezeti szabályzat így hangzik:

1. Az intézmény címe: „A Könyvnyomdászok Szakköre továbbképző tanfolyamai.“ Célja a grafikai sokszorosító iparágakkal foglalkozó munkások szaktudásának fejlesztése és izlésük művészi irányba terelése. E célját úgy igyekszik elérni, hogy esztendőnkint október hó elejétől kezdve április hó

végéig terjedőleg minden nyomdász által látogatható, pusztán szaktechnikai tárgyú tanfolyamsorozatokot rendez, s ezekkel kapcsolatosan kísérleti és gyakorlati célokra szolgáló nyomdát tart üzemben.

2. A tanfolyamok hathetes ciklusokba vannak osztva, tartamuk azonban a szükséghez képest lehet rövidebb vagy hosszabb, sőt folytatólagosan több tanítási évre terjedő is.

3. A tanfolyamok beosztását a tanfolyamok vezetője a Szakkör elnökségével, illetőleg választmányával egyetértően hathetenként előre állapítja meg s közhírré téve, a hallgatóul jelentkezés idejét és föltételeit is meghatározza.

4. A tanfolyamok bármelyikének — esetleg többnek is egyszerre — hallgatója lehet minden olyan nyomdászsegéd, ki a Könyvnyomdászok Szakkörének tagja, s az esetről-esetre kiírandó beiratási föltételeknek aláveti magát. Egyes, közelebbről meghatározandó előadásokon a szakirányú inas-iskolákat jó sikerrel végzett nyomdász-tanulók is részt vehetnek, ha főnökük érték erkölcsi és anyagi tekintetben kezességet vállal, továbbá ha a beiratkozási föltételeknek eleget tesznek, s fölvételük a létszámra való tekintettel megengedhető.

5. A gyakorlati munkával egybekötött egyes tanfolyamokon a hallgatók száma a szükséghez képest korlátozható. Ily esetekben a fölvételre nézve előnyben részesítendőek azok a jelentkezők, akik a Könyvnyomdászok Szakkörének már régibb ideje tagjai.

6. Beiratkozáskor a hallgatók mindegyike látogatási könyvecskét kap, amelyben a tanfolyamok vezetője az előadások látogatását napi bélyegzőjével igazolja, az illető tanítási tárgyak előadói pedig a tanfolyam végeztével a hallgató kívánságára az elért eredményt bejegyzik.

7. Az intézmény közvetlen vezetősége a Könyvnyomdászok Szakkörének elnökén kívül a tanfolyamok vezetőjéből, ennek helyetteséből és a gépmesterekből áll. A tanfolyamok vezetőjét a közgyűlés választja, még pedig a következő tanítási évre előre. Helyettesét és a gépmestert a Szakkör elnöke és a tanfolyam vezetője közösen választja ki az arra alkalmasak közül a szakköri választmány jóváhagyása mellett.

8. Az itt fölsorolt szervezeti szabályok módosítására vagy bővítésére csupán a Könyvnyomdászok Szakkörének közgyűlése van jogosítva.

* * *

Az október hó 1-én megkezdődő 1905/1906-iki tanítási évben az eddigi előmunkálatok eredménye szerint előreláthatólag 18—25, egymástól teljesen függetlenül vezetett s egyenkint legalább 6 előadási napra terjedő tanfolyamot rendezünk.

Speciális tanfolyamokat szeretnénk például rendezni egybekötött az itt fölsorolt tárgyakból:

könyvszedés; táblázatszedés; mesterszedés és tipográfiai vázlatkészítés; általános rajzoktatás; diszítő stílusok ismertetése; a betű története és újabb fejlődése; alapnyomati lemezek vésése; könyvnyomdai diszítő anyagok; modern iparművészeti törekvések; a grafikai iparágak áttekintése; a magyar nyelvtan és helyesírás; az idegen nyelvek szedése; a könyvnyomtatás története; a papirosfajták megismertetése; a nyomtatógépek mehanikája; a könyvnyomdai festékek sajátosságai és festék-keverés; illusztrációk nyomtatása; három- és négy színű nyomtatás; domború nyomtatás; stereotípiák; a cinkografálás legegyszerűbb és legolcsóbb módjai; galvanoplasztika; a könyvnyomdai kalkuláció; a könyvkötői munka rövid megismertetése. E tárgyak egyik-másikából egyszerre több tanfolyamot is tartunk; másokat pedig időről-időre megismételünk. A tanfolyamok tartama különben az anyag bőségétől függ. Lesznek például olyan kurzusaink is, amelyek az egész esztendő, esetleg több tanítási éven át is tartanak.

A tanfolyamok könnyebb beosztása végett a tanítási esztendőt öt olyan ciklusra osztjuk, amelyek átlagosan hathetesek. Minden ciklust megelőzőleg három héttel: nyomtatott programot adunk ki, amelyben megismertetjük a beiratkozni kívánókkal a következő ciklus tanfolyamainak beosztását, a jelentkezés föltételeit stb. A beiratások pedig e programok megjelenése után rögtön megkezdődhetnek.

* * *

1905/1906-ik évi tanfolyamaink vezetősége a következő:

A Könyvnyomdászok Szakköre elnöke: Tanay József. Képviseli a tanfolyamok intézményét is minden irányban.

A tanfolyamok vezetője: Novák László, kinek munkakörébe tartozik minden a tanfolyamok szervezésére vagy a kísérleti nyomda ügykezelésére vonatkozó dolog: a hallgatók fölvétele, a levelezés, könyvvitel, az előadásokról szóló referádák elkészítése, programok összeállítása, a próbaszedések szövegének megadása, s esetleg a megjelenésben akadályozott előadók helyettesítése.

A tanfolyamok helyettes vezetője: ifj. Aigner Antal. Munkaköre a kísérleti nyomda anyagára való fölügyelet, szerszámok stb. kiadása és beszedése, nyomtatóformákról való gondoskodás, a kísérleti nyomda működéséről napló vezetése, a nyomdabeli rendre és tisztaságra való fölügyelet, s a tanfolyamok vezetőjének akadályoztatása esetén annak minden irányban való helyettesítése.

Gépmester: Bauer Henrik. Munkaköre: a nyomtatógépek, festékek s egyéb a nyomtatáshoz szükséges anyagok kezelése, s a próbaszedésekről lenyomatok készítése.

Miből álljon tanfolyamaink szakoktatása?

Nem könnyű dolog annak a meghatározása, hogy mily tanulmányokra van a nyomdásznak szüksége, ha mesterségében nagyobb ügyességre, szélesebb körű tájékozottságra akar szert tenni. A könyvnyomtató ipar már csak azért sem igen hasonlítható össze egyéb iparágakkal, mert míg emezeknél jobbára csak a technikai készség a fő dolog: a nyomdász-emberrel szemben munkaköréhez képest a legkülönbözőbb követelményekkel lépnek föl. Iparunk némely ágazatában a nyelvismeret és általános műveltség a legfő kellék, egyéb ágazatokban a kézi ügyesség, az anyagismeret, biztos számító-képesség és egy sereg technikai ismeret, ismét másokban a jó izlés, a betű és ornamentum alapos ismerete, meg bizonyos fokú rajztudás a boldogulás fő feltétele.

Mindamellett némi tájékozatlanság uralkodik szakoktatásunk főadataira nézve mindenfelé. Sőt e tekintetben egymással homlokegyenest ellentétben álló fölfogások merülnek föl időről-időre. Jellemző bizonyíték erre nézve, hogy tanulóinkat korábban majd mindegyik inas-iskolában fölmentették a vasárnapi rajzoktatás alól, mostanában pedig kivétel nélkül kötelezik őket annak látogatására, sőt általában a rajzot tartják a legfontosabb tanítási tárgynak.

A fölfogások eme különbözőségét talán annak tulajdoníthatjuk, hogy az illetékes körök nem ismerik eléggé a könyvnyomtatásnak az újabb idők munkamegosztása következtében beállott tagoltságát, s ítéletükben különben is egyes szakemberek nagy általánosságban megalkotott szubjektív véleményére támaszkodtak. E vélemények jelentékeny részében pedig egy kis túlzás található. Ilyenekre vezethetők vissza a mostanában valósággal szállóigékké lett efféle mondások is: „Csak az lehet jó könyvnyomtató, aki jó rajzoló is egyszersmind!” „Szak-tudásunk sine qua non-ja a rajztudás!” stb. Éppen úgy túlzás rejlik az ilyes fölfogásban, mint abban a népszerűségét ma már rohamosan veszítő nézetben, hogy „a nyomdásznak, cipésznek meg péknek teljességgel fölösleges a rajztanulás”.

Hogy az e cikk címében foglalt kérdésre megfelelőhessünk: okvetlenül ismernünk kell a nyomdász-ember rendes munkakörét.

A szorosabb értelemben vett könyvnyomtatás két külön mesterségre oszlik: a szedés meg a nyomtatás mesterségére. A nyomtatással foglalkozók között megkülönböztetnek nyomókat és gépmestereket. Az előbbiek kézi sajtón, az utóbbiak gyorssajtón dolgoznak. Valami sok értelme azonban nincsen e megkülönböztetésnek, mert lényegében azonos a munka mind a két gépen.

A nyomónak és gépmesternek a rajzismeret némely ága, illetőleg az ezek révén kifejlődött helyes látás nagy segítségére lehet munkája közben. Hivatása gyakorlása közben ugyan sohasem rajzol, de a többszínű nyomtatványok színeit igen gyakran ő állapítja meg; ő keveri hozzá a festékeket, s így tökéletesen tisztában kell lennie egyebek közt ezek fedő- vagy lazurképességével, keveredésük törvényeivel stb. De a rajz szempontjából még fontosabb föladata a gépmesternek az illusztrációk egyengetése, vagyis az a munka, amellyel a képek tónusainak, vonalainak a kellő színezetbeli értékét igyekszik megadni. Az illusztrációk sikerültében a technikai ügyesség mellett sokszor nagy szerepe van a gépmester perspektívai érzékének is.

Bizonyos speciális rajzismeret nélkül tehát a nyomó nem vergődhetik hivatása magaslatára. De van ezenkívül még egyéb tanulni valója is. Gépeket kezel, tehát a mehanikából okvetlenül kell bizonyos alapismeretekkel bírnia, s legalább is hasznos dolog, ha sajtóinak meg az esetleg kezelése alá adott motoroknak minden porcikáját ismeri; munkája közben tömérdek mindenféle anyagot (festék, petroleum, terpentín, benzin, egyéb tisztító- meg festékpótló szerek, hengeranyag, kence stb.) dolgoz föl, ezek kémiai s egyéb tulajdonságaival tisztában kell lennie; a papiros valamely sajátossága gyakran minden fáradozását hiábavalóvá teszi: tehát a papirostechnika dolgában is ajánlatos mennél szélesebb körű alapismereteket szereznie.

Segédi sorban levő nyomóink meg gépmestereink száma tavaly 760 volt; a betűszedők száma ezzel szemben 4120, akik foglalkozásuk szerint 1. könyv- és ujság-, 2. táblázat- és 3. úgynevezett akcidentszedők csoportjába sorozhatók.

A *könyv- meg ujságszedők* hozzávetőlegesen mintegy 65—70%-át tehetik összes betűszedőinknek. Az ilyen szedők jobbára csak sorokat szed, s a könyv külső kiállításába nincs beleszólása. Az utóbbi a megrendelőnek és a nyomda üzletvezetőjének a dolga. Rajz az ő munkakörében egyáltalában nem fordul elő. Fő erőssége az ilyen betűszedőnek a sorszedés elemi szabályainak követésén kívül a nyelvtan és helyesírás alapos ismerete, továbbá a nagy olvasottság, hogy könnyű szerrel beletalálhassa magát bárminő témába, és ennélfogva bármily tárgyú munka kézírata után is lehetőleg hibátlanul szedhessen. A könyv- és ujságszedők között is vannak úgyszólván specialisták; némelyik a matematikai szedésben, másik a görög, héber, francia, szerb, tót, román stb. nyelvű szedésben különösen járatos. (Különösen a budapesti nagy nyomdáknak sok a nem-magyar nyelvű munka.)

Mentől többhöz ért ezek közül: annál kisebb mértékben van kitéve a szakunkban nagy arányokat öltött munkanélküliségnek.

A szedőgépeken dolgozó szedőknél az intelligenciájukhoz fűzött követelmények még fokozódnak, amennyiben lehetőleg hibátlan szedést kívánnak tőlük. Ezenkívül — különösen azoknak, kik a szedőgépet önmaguk kezelik — meglehetősen mechanikai ismeretre is van szükségük.

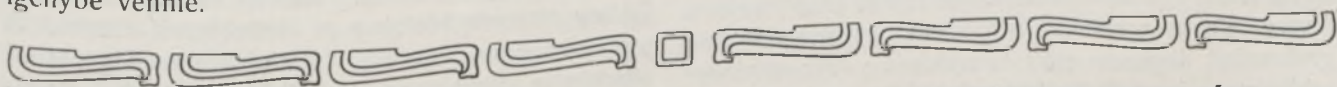
Táblázatot úgyszólván minden betűszedő tud szedni, de — különösen nagyobb nyomdákban — vannak olyan szedők, akik évről-évre folyton csak táblázatot szednek. Számuk az összes magyar betűszedők 6–8°/_o-át teheti. Az ő munkájuk közben sem fordulhat elő, hogy rajzolniok kelljen. A fő követelmény velük szemben, hogy jól ismerjék az anyagot és gyorsan és biztosan tudjanak számolni. Vannak különben a táblázatszedésnek meglehetősen mennyiségű szabályai is, amelyeknek ismerete elengedhetetlenül szükséges.

Betűszedőinknek mintegy 16–18°/_o-a *akcidenszedő*, s kisebb-nagyobb alkalmi nyomtatványok, merkantilis munkák, névjegyek, hirdetések, könyvcímek stb. szedése a dolga. E nyomtatványok rendszerint igen sürgősen készítenők el, s szedőjük már ezért is pusztán csak a nyomda ólom-anyagára szorítkozhatik. A rajznak e munkakörben már nagyobb szerepe is van, amennyiben a szedő gyakorta valami futólagos vázlatot csinál, hogy így a sorok, keretdarabok stb. elhelyezésére irányuló gondolatait megörögzítse. Az efféle vázlat papirosra vetésének azonban alig szabad öt-tíz percnél több időt igénybe vennie.

Nagyobb nyomdáink jelentékeny része egy-egy úgynevezett *mesterszedőt* is alkalmaz, akinek munkaköre nagyobb gondot igénylő szedésmunkák tervezéséből, s azok szedésére való fölügyeletből áll. Itt már bőséges tere nyílik annak, hogy a szedő a maga esetleges rajztudását — természetesen majd mindig a nyomda betű- és ornamentumanyagához alkalmazkodva — értékesítse. Az ilyen munkakörrel megbízott szedők azonban az összes magyar betűszedők számának legföljebb 1°/_o-át teszik. Nagyobb kereslet, illetőleg szükséglet pedig e téren mind-ezideig nem igen mutatkozik.

Az összes könyvnyomtatóknak mintegy 2°/_o-ából az idők folyamán olyan üzletvezető vagy művezető — faktor — lesz, aki mechanikus munkát egyáltalában nem végez, hanem munkaköre inkább kereskedelmi irányba terelődik át. Ő végzi például a nyomdai levelezést, s esetleg az üzleti könyvvezetést is; a megrendelőkkel érintkezik s esetleg munka után is jár; a munkafölvétel dolgában igen fontos föladata az úgynevezett kalkuláció, aminek pedig az a föltétele, hogy lehetőleg minden irányban alaposan képzett nyomdász legyen, s technikáinknak minden csinját-binját jól ismerje. A papiros ismerete fontos kellék.

Összes szedőinknek körülbelül 3°/_o-át tehetik továbbá a korrektorok meg revizorok. Munkakörük mostanában többnyire olyan, hogy azok a szak- és általános ismeretek, amelyeket a könyv- és újságszedőkre nézve szükségeseknek mondottunk: kissé fokozottabb mértékben többnyire nekik is elegendők. A revizornak azonban nagy hasznára van, ha a többi munkakörben is jártas. (Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1906-iki évfolyamára.

Évkönyvünk huszonegyedik kötete jelenik meg november elején. Ezzel is az a célunk, ami a tavalyival volt: hű tükröt akarunk véle adni a magyar grafikai ipar fejlettségéről s egyszersmind hasznos szaktechnikai olvasmányokkal szolgálni a mestersége iránt behatóbban érdeklődő nyomdász-embernek. A mellett az elmúlt évtized hűségese krónikása is lesz Évkönyvünk: ami esztendő technikai és iparművészeti fontosabb kérdés újabban felszínre került: nem mulasztjuk el a megismertetését. Munkatársaink egyénisége biztosítja a tipográfiai kérdések megvilágításának az alapos voltát: vérbeli szakember valamennyi, aki töviről-hegyire ismeri a maga mesterségét, s kellően meg tudja becsülni az időnként mutatózó áramlatok jelentőségét.

Most készülő Évkönyvünkkel hatalmas lépést teszünk előre. Alakját megnagyobbítjuk, kis negyedrényi nagyságban fog megjelenni. Tartalmát bővebbre szabjuk, s még szigorúbban megválogatjuk a közleményeit, mint tavaly. A szép és tanulságos műmellékletek egész seregét akarjuk bemutatni benne, s szemléltető ábrák,

illusztrációk sokasága tekintetében is igyekszünk a tavalyi kötetet fölülmúlni. A könyv elkészítését különben Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája vállalta magára, aminek a pusztta megemlézése is kész kezesség előttünk, szakemberek előtt arra nézve, hogy pompás, a maga nemében páratlan díszművet kapunk az ősszel kézhez.

Az Évkönyv megnagyobbításának természetes következménye, hogy az árát némi csekély összeggel föl-emeljük. Aki azonban július haváig Szakkörünkbe beiratkozott, s tagsági illetékeit rendesen fizeti: ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Az előfizetési ár különben helyben 1 korona 70 fillér, vidéken portómentes küldéssel 2 korona, amely összeg szeptember közepéig 20–30 filléres heti részletekben is letörleszthető. Megjelenés után 2 korona lesz az Évkönyv ára (vidéken 2 korona 30 fillér). Gyűjtőknek minden eladott és kifizetett tíz példány után egy tiszteletpéldányt adunk.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának meg-
bízásából: *Novák László*, szerkesztő.

Litográfiai kiállításunk és a könyomás technikája.

Az Iparművészeti Muzumban június hó 22-én egy reánk nézve is igazán tanulságos és remek összeállítású grafikai kiállítás nyílt meg a *Senefelder-egyesület* és Harsány Lajos rajztanár buzgólkodása folytán, miben nagy része volt még Birkholz Ágoston úrnak, ki nagy anyagi áldozatot sem kimélt, és Unger Sándor litografusnak is.

E kiállításon litografusaink legjava vett részt. Nagyon szeretik hangoztatni, hogy a litográfia nálunk még alacsony színvonalan áll. Ezzel a kiállítással nagyon is rációfoltak erre a mondásra, mert a külföld hasonló kiállításával is vetekedhetik. Láthattunk itt a litográfiát összefoglaló mindennemű technikákat: körrajzokat, kömetszeteket a kövel együtt, kromolitográfiákat, algráfiát alumíniumlemezekkel együtt, rézkarcokat, fénynyomatokat, sőt cinklemezről készült nyomatokat is.

A kiállítás nagy látogatottságnak örvend, ami arra indította a Senefelder-egyesület vezetőségét, valamint az Iparművészeti Múzeum igazgatóságát, hogy a kiállítást még további három hétre — július 23-áig — nyitva tartsa.

Az utcán, valamint az Iparművészeti Múzeum bejáratánál Helbing Ferenc remek kiállítású plakátja hirdeti a kiállítást, a terem bejáratánál pedig egy az előbbinél jóval nagyobb plakát van ugyanazon szöveggel Kellertől.

A terem bal oldalán látjuk a Senefelder-egyesület rajztanfolyama hallgatóinak természet utáni rajzait közvetlenül köre rajzolva, a kövekkel együtt, úgyszintén egy természet utáni rajzot alumíniumra átvive. Ez a természet utáni rajzolás még a litografusaink legjava előtt is újdonság, amennyiben eddig nem igen kultiválták. A kiállítottakból ítélve, szép eredmények várhatók, ha ezt is föl fogják karolni. E csoport mellett láthatjuk a „Lithographia“ szaklap fejfőiratának pályázatát nagyszámú dolgozattal képviselve, melyek közül az első díjjal Kron Béla, a második díjjal Maler munkáját tüntették ki. Volt a pályázatok között még egynéhány jó dolgozat, melyeknél azonban a szöveg rossz elhelyezése és a zavart, kevésbé olvasható betűk rontották el a hatást. Nagyon is osztom a „Lithographia“ abbeli nézetét, hogy a második díjjal kitüntetett alkalmasabb a kivitelre. Ez ugyanis a szövegre fektette a súlyt, nem pedig a rajzra.

A további két csoportban szintén a tanfolyam hallgatóinak munkái vannak, melyek mindegyike kivétel nélkül természet utáni rajz. Különösen említést érdemelnek Tikáts könyomdász tollrajzai és akvarelljei; e hatalmas kollekcióna hivatásos festőművész is büszke lehetne. Nagy feltűnést kelt még Radetzky egy akvarellje is.

A következő csoportban láthatjuk a körrajzolók vázlatait és tanulmányait. Különösen szembetűnnek közülök Földes (Feld) Imre remek munkái. Ez a zseniális fiatal litografus Helbinggel együtt a saját erejéből küzdötte fel magát az első helyre. A mi szempontunkból közelebből érdeklő dolgokat láthatunk itt Kron Béla könyvborítékjain. Egyik borítékján feketerajzú fej van zöld alapon, mellette fehér sorok, de annyira szecessziós betűkből, hogy még mi nyomdászok sem tudjuk elolvasni, ami bizony értéktelenné teszi a különben jól festő borítékot. Annál jobb a többi, remek izlésre valló boríték, melyeken különösen a fehér sorok tűnnek fel. Haberditzl hegyes vidéket ábrázoló akvarelljén pár színnel remek folthatást ért el. Schwarz magyar stílusú tervezetei a túltömöttség miatt zavartak.

Szebbnél szebb kromolitográfiák következnek ezután. Különösen említésre méltók: Helmrich nap-tárai, Helbing menu-kártyái s ezek közt különösen egy kétszínű (vörös és szürke) kártyája; Berényi Lotz utáni munkája színezve és színezés nélkül van bemutatva, utóbbi a szebbik; Löwinger diszoklevele a Senefelder-egyesület részére; e csoportok oldal-rácsozatain díszlegnek a már ismert Pajtás Ödön féle szatirikus huszárképek, melyek Miháلكovics könyomó remek kivitelei; Gábor kromolitografusnak és a „Globus“ műintézetnek levelezőlapjai a külföld hasonló munkáival vetekednek. Feltűnést keltenek az ugyanezen intézethez kikerült történeti képpályázatok, úgyszintén Koburg herceg arcképe, valamint Gábor, Szibert, Helbing és Hellebrandt munkái. A terem közepén van egy hatalmas tizennégy színű algráfia a Hamburger és Birkholz cégtől az alumíniumlemezekkel, Helmrich tizenegyszínű remek tájképe szintén a kövekkel együtt és Bruchsteiner pléhplakátjai.

A kartográfiai munkák közt említésre méltók Wagner körrajzoló és Vogt könyomó térképei.

A merkantil-munkák is szépen vannak képviselve. Egyik állványon látjuk Helbing remek kivitelű nap-tárat négy külön lapon a tél, tavasz, nyár és őszi illusztrálásával és Hampeis tizenkét színben nyomtatott miniatűr csataképét.

Réznyomatokat látunk egy és több színben Zichlertől; továbbá itt látjuk Földes (Feld) Imre eredeti rézkarcát is. A fénynyomatok közül megemlítjük a Koch-féle műintézet munkáit, a cinkbe maratott reprodukciók közül pedig a Fischerét.

Utoljára említem, bár az első helyet érdemli: Helbing egy- és többszínű műlitográfiáit. Valóság-gal remekművek ezek, s a laikus szemlélőre rézkarc hatását teszik.

A kiállításból tisztán látjuk, hogy litografusaink

egy része is már a mi sokszor hangoztatott álláspontunkra helyezkedik, ami abban a fölfogásban csúcsosodik ki, hogy minden nyomtatványnál a szöveg érvényesülése a fő. De láttunk még sok olyan munkát is, hol a szöveggel nagyon mostohán bánnak, sőt olyant is, hol nehezen olvasható betűkkel teszik cifrává a nyomtatványt.

A könyomdászat, úgy mint a könyvnyomdászat is, két foglalkozásra oszlik, ú. m. a körrajzoló- és a könyomóéra. Ez a két foglalkozás viszont több elágazatra oszlik. A körrajzolók közt megkülönböztetnek: író és rajzolót, vagyis merkantil-, kromo-, műszaki és kartográfiai író és terrainrajzoló litografusokat. A könyomóknál pedig nyomót és gyorsajtógépmestert. Ez utóbbiak munkakörébe tartozik a legújabb technikájú algráfia is.

A litográfiai köveket Bajorország Solnhofen nevű faluja melletti bányákból fejtik. Legújában Amerikában is felfedeztek egy hasonló bányát, hol azonban sokkal kisebb mennyiségben található s rozszabb mennyiségűek. A solnhofeni bánya is már nagyon kifogyott, s ezért a kövek most sokkal drágábbak, mint azelőtt. Különösen a metszethez használandó szürke és kék kövek ritkábban található, ezért már a jobb sárga köveket is használják e célra. Ez az ok indította az érdekelteket arra, hogy más anyaghoz forduljanak, amit el is értek az algráfiával, mely csupán abban különbözik a többitől, hogy kő helyett alumíniumról nyomtatnak.

A jobb merkantil-litografus maga készíti rajzát, a kromolitografus azonban csak a legritkább esetben, hanem rendszerint a megrendelőtől kapja, ki azt hivatásos művésszel rajzoltatja meg. Van két-három híres művésznünk, ki a köre (vagy szemcsés papirosra) való rajzolás technikáját elsajátította s így ő maga viszi át rajzát a köre. A kromolitografus tehát leginkább csak másol, amivel azonban nincs az mondva, hogy ehhez nem kell nagyobb rajztudás. Mert a litografus a köre nem másolhat mindent át, amennyiben ő csak a főbb vonalakat, azaz a konturt másolja a köre, az árnyékolásokat azaz egyéb finom dolgokat a minta szerint magának kell a köre zsiros tussal, tollal vagy krétával rárajzolnia, sőt sok esetben az egész rajzot megkisebbitve a köre rajzolnia. A köre való látnak még az a hátránya is megvan, hogy ott javítani nem igen lehet; kivakarni még csak lehet, de arra a helyre rajzolni már nem szabad többé, hacsak egy nagyobb területet nem csiszolnak ki s azt újra meg nem rajzolják. Úgyszintén a szemcsés papiroson sem javíthat, csak legfeljebb kivakarhat valamit a litografus, ahová aztán szintén nem rajzolhat többé.

A köre a rajznak fordított képét kell rajzolni,

ami meglehetősen nehézséggel jár. Hogy ezen segítse-nek, átnyomó- („kleister-“) vagy szemcsés papirosra vetik a rajzot, különösen pedig akkor, ha a művész sajátkezű rajzát akarja a köre átvitetni. Ilyenkor az említett papirosok egyikére rajzolja művét s így azt direkte átviheti a könyomó a köre. Az átnyomó-papirost házilag is készítik (bár már kereskedésben is kapható, még pedig olcsón) és pedig úgy, hogy a florpost-papiros egyik oldalát keményítővízzel bekenik, miáltal ez az oldala síma felületű lesz. A szemcsés papiros úgy készül, hogy az egy erre való nagyon finom papirosfajta egyik oldalát kellő preparálás által érdes felületűvé teszik; ezt azonban csak művésziessébb munkákhoz használják, mert nagyon drága: egy ívje két koronába kerül.

A követ metszés vagy a rajz rávitele előtt símára kell csiszolni. Ez habkövel történik, s azután kenőlabdával, heresóval és gummival addig dörzsölik a követ, míg a teljes fényét megkapja.

A metszetre szánt követ gummival kevert lámpakorommal bekenik, miáltal fekete felületű lesz. Majd gyantaporral beporozzák s így ez vörössé változik át. A metszés a rajz finomsága szerint vagy gyémánttal, vagy pedig acéltűvel történik; a vörös felületen a rajz fehér lesz. Ha direkt a köre zsiros fekete krétával akarnak rajzolni, a követ nem csiszolják tükörsíma, hanem szemcsézik, érdes felületűvé teszik; ezt úgy érik el, ha síma üvegdarabbal legalább fél napig homokot dörzsölnek a kövön.

A köre való metszést csak kisebb merkantil-munkáknál veszik igénybe, s direkt a metszetről csak angol kézírású névjegyeket, meghívókat és próbapéldányokat nyomtatnak. Más esetben a metszetet egy nagy köre viszik át, négyszer vagy nyolcszor stb., a szerint, hogy mekkora a munka, illetve a nyomtató-papiros. Az átvitel, úgyszintén az átnyomó- vagy szemcsés papirosra rajzolt munka átvitele is a köre: a könyomó munkakörébe tartozik.

A metszetet úgy viszik át egy másik köre, hogy előbb a korommal bevont köre olajat öntenek, pár percig ezt rajta hagyják s azután lemossák, hogy a kö teljesen tiszta s a rajz metszete tisztán látható legyen; ezután a kenőlabdával a metszet hézagait fekete festékekkel betöltve, a fölös részt lemossák, a nagyobb köre való átvitelhez pedig zsiros festékekkel átnyomó-papirosra lenyomatokat készítenek. E lenyomatokat úgyszintén a szemcsés vagy átnyomó-papirosra készült rajzokat a következőképp viszik a síma köre vagy alumíniumlemeze: Beemelik a követ vagy a lemezt a gépbe vagy présbe. Az átvendőt a rajzoldalával ráfektetik a köre vagy lemeze, s tíz-tizenkétszer keresztül hajtják; majd meleg vízbe mártott szivaccsal megnedvesítik a papirost s még négyszer-ötször áthajtják, miáltal a rajz a kövön marad s az átnyomó-papiros tisztán

vehető le a köről. Ezután gummis szivaccsal feldörzsölik és megszáradás után lemossák, fekete festékkel erősen bekenik s higított választóvízzel maratják, miáltal a rajz kidomborodik. Maratás után lemossák s higított gummivízzel bekenik, de ezt nyomás előtt újra lemossák.

A kövön való rajzolás mindenkor megfordítva történik, kivéve a pléhplakátoknál, mert az ezeket nyomtató gépnek két hengere van és ezek egyike, mely gummianyagból van, fogja fel a rajzot, s így viszi át a másik hengeren levő táblára.

A kromolitográfiánál a litografus az eredeti rajzon minden egyes színt konturral megjelöl, azokat külön-külön lemásolja s mindegyiket más-más köre viszi át tussal; a rajz átvitele toll segédelmével, sűrűn pontozva történik. A pontok felváltva alkalmazandók. A rajz négy szélén úgynevezett „passzereket” alkalmaz, s e szerint igazítja be a különféle színeket, hogy azok egymásra való nyomtatásukkor a pontos helyükre essenek. Mindig a legvilágosabb színt nyomja előbb s így fokozatosan mindig sötétebbet, legvégül a legsötétebbet.

Térképek közül a kisebbeket metszik, úgy mint a merkantil-munkákat; a nagyobbakat tollal rajzolják. A litográfiának ez a része külön szakot képez és kartográfia elnevezést kapott. Sőt még így is két részre oszlik, amennyiben a hegységeket rajzolókat terrain-rajzolóknak nevezik és sokkalta jobban is fizetik őket. A többiek csak mint kartografus írók szerepelnek.

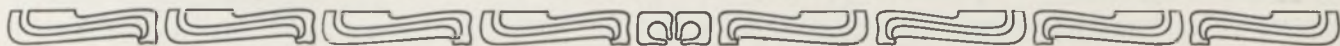
Műszaki litografusok a mérnökök és építészek tervezeteit rajzolják tussal, kihúzó toll segítségével az átnyomó-papírosra, vagy esetleg autografus-tintával rendes papírosra, ahonnan szintén könnyen átvihető az a köre.

Az eddig felsorolt munkák nyomtatása úgy történik, hogy a könyomó a követ beemeli s annak vastagsága szerint beállítja. Nagyon ügyelnie kell azonban arra, hogy a kő vízszintesen feküdjék, ellenkező esetben nyomtatás közben megreped. Ezért a könyomó sohasem nyomtat az eredeti kőről, kivéve a névjegyeket, meghívókat s plakátokat, amennyiben ezek többször úgy sem használhatók, hanem arról egy másik köre átnyomatot csinál. Az alumínium-lemezeket vastalpra teszik, a széleiket pedig legörbítik.

A litográfiában használt festék a mienknél sokkal zsirosabb s szilárdabb, minthogy erősebb kencét is használnak. A festék csak a rajzot fogja, mert az is zsiros tartalmú, míg a nedvesített sima követ a festék nem fogja. Viszont a víz a rajzot nem fogja, annak zsiros felülete miatt. Festékezés után — hogy az itt-ott, a kőnek sima részén esetleg megtapadt festéket eltávolítsák — a présnél vizes szivaccsal, a gyorsajtón vizes hengerekkel történik a nedvesítés, illetőleg lemosás.

A kézi présen, melyet ma már leginkább csak átnyomásra és próbanyomásra használnak, 50—60 példányt, a gyorsajtón pedig 400 példányt lehet nyomtatni óránként. A gép maga nem rak ki, mint nálunk, mert a túlzsiros festék a nyomóhengerre tapad; ezért egy segédmunkásnő veszi le az ívet. Vannak azonban ma már némely gépen kirakó készülékek is alkalmazva, de ezek még nem megbízhatók, s különösen gyakran történnek vele szerencsétlenségek.

Cikkem második részéhez az adatokat Gruber Károly úr, a Senefelder-egyesület elnöke, volt szives rendelkezésemre bocsátani, miért fogadja ez uton is hálás köszönetemet. *Burgheim Károly.*

Az egyéni izlés.

A modern irány szellemében rejlő szabadság hozta magával azt, hogy a nyomdászatban ma már az évtizedes szabályok részleges vagy teljes figyelmen kívül hagyásával az *egyéni izlés* igen nagy mértékben jut érvényre.

A nyomdászatban a szépet illetőleg a modern irány aránylag még rövid idő óta tartó uralma alatt elért kétségkívül nagy sikereket főleg az egyéni izlés nagy mértékben való érvényesülésének tulajdonítom. Ezzel kapcsolatban azonban elismerem, hogy emez egyéni izlés könnyebb kifejezésre juttatásában igen is nagy része van a ma rendelkezésre álló és mindinkább bővülő betű- és díszítő-anyagunknak, amelyek tervezői, készítői szintén egyéni izlésüket önthették munkáikba, s úgy alkották meg azokat, hogy alkalmazásuknál tág tér nyílik a legmesszebb

menő kombinációra. Innen ered azután az, hogy — eltérően a még tíz-tizenöt év előtti divattól is — ma már például a főváros egyes jobb nyomdáinak munkáit impresszum nélkül is felismerhetjük, ha mindjárt egyazon anyagból készültek is, az elrendezésükről, színezésükről s általában az egész mű mi-voltán megnyilvánult *egyéni izlésről*.

Hogy az egyéni izlés nagyobb mértékben való érvényesülése a nyomdászatra mindenképpen előnyös: kétségtelennek mondható. Különösen áll ez már csak azért is, mivel — mint tudva van — a mai nyomdásztól, s különösen a mesterszedőtől minden adott alkalommal valami eredetit, újat kérnek, s rendszeresen hozzáteszik még azt is, hogy valami olyat készítsen, amit más nyomda nem igen csinálhatna meg. Ha már most oly mun-

káról van szó, amely — az anyagiakat értve — nem zárja ki azt, hogy a mesterszedő külön e munkához alkosson valami saját kompozíciójú diszitményt, úgy csak hagyján, mivel a hozzáértő mesterszedő ez úton érheti el legkönnyebben azt a célt, hogy a többi nyomda munkáitól teljesen elütő alkosson. De ellenesetben, amikor betűöntődei anyagból kell alkotnia, amely anyag más nyomdának is rendelkezésére állhat: csakis saját egyéni felfogásával, izlésével, találékonyságával segítheti munkáját diadalra, amint hogy azt a napról-napra megjelenő szebbnél szebb nyomtatványokon bizonyítva is látjuk.

Mint mindennek, úgy az egyéni izlés nagyobb mértékben való alkalmazásának is vannak fény- és árnyoldalai. Mindaddig, míg a mesterszedő kellő önbizalommal, mérséklettel és a rendelő kívánalmával lehető figyelembevételével alkalmazza egyéni felfogását, munkájával csak sikert érhet el. Ha azonban túlmegy a megengedhető határon, ha figyelmen kívül hagyja azt, hogy a modern felfogás még koránt sincs a nyomtatvány-rendelők minden rétegében képképp kifejlődve, akkor bizony munkája sok esetben kárbavesztett igyekezetnek fog bizonyulni, mert épp az ily rendelők akadékoskodnak leginkább a még oly jó munka kivitelénél.

Hogy ez elkerülhető legyen, igyekezzünk munkánk megkezdése előtt a rendelő intencióival lehetőleg tisztába jönni, aminek legalkalmasabb módja a rendelővel való közvetlen érintkezés, amikor is pár ceruzavonás segítségével jóelőre megmutathatjuk azt, hogy miként véljük a kívánt munkát megoldani, a rendelőnek pedig alkalma van észrevételeit megtenni. Természetes azonban, hogy leghelyesebb egy szép kivitelű vázlat bemutatása.

Hogy a mesterszedő egyéni izlését bővebb értelemben véve érvényre juttathassa, elismerem, nem megy mindig simán. Eltekintve attól, hogy sok esetben ez a rendelő akaratan múlik, de még több esetben maga a nyomdavezetőség, sőt nem ritkán az ügynök akadályozza annak érvényesülését — legtöbbször balhiedelemből.

Sajnos, nálunk még maguk az arra hivatott ténnyezők nagyon sok esetben nem tudják, vagy jobban mondva *nem akarják* megérteni a mesterszedő intencióit. Számtalan esetet tudok, hogy még rövid idő előtt egyes elismert jó mesterszedők a nyomda házi munkáinál is csak harc után, vagy egyáltalán nem tudtak érvényt szerezni egyéni izlésüknek, felfogásuknak. A magam részéről ennek okát abban látom, hogy az ily munkák vázlatait nem elég gondosan bírálják meg, s gyakran minden megokolás nélkül szentenciát mondanak oly munka fölött, amelyet ha érdemileg vizsgálnának, s a mesterszedőnek munkájába oltott eszmei felfogását igyekeznének megérteni, a döntés legtöbbször a kivétel mellett szólna. De sajnos, nem ilyen az eljárás a kritikánál, tisz-

telet a kivételnek. Mert bizony hallhatjuk nem egyszer könnyedén, minden vizsgálódás mellőzésével, pusztá rátekinés után odavetni: „*Ez rossz!*“. Éppen úgy, mintha sótalan kenyérről volna szó, amit természetesen már az első pillanatban megismerhetünk, de amit a nyomtatványnál csak alapos és tárgyilagos kritika után szabad kimondani.

Súlyosítja még a helyzetet az is, hogy sok különben jó szakember a kritizálásnál kizárólag arra szorítkozik, hogy a kezében levő nyomtatvány tetszik-e neki vagy nem, s e szerint dönt.

Már pedig éppen ez az ütköző pontja az egyéni izlés érvényesülésének. Nem disztigválnak, hanem ami nem tetszik az első pillanatra, kimondják rá, hogy rossz.

Ezen a lehetetlen állapoton pedig ott, ahol az még meg nem történt volna, segíteni kell. Mert végre is elég szép példák állanak előttünk e tekintetben, s úgyszólván bebizonyult tény, hogy az a nyomda, ahol a mesterszedő alkotásainál nincs szűk korlátok közé szorítva, aránytalanul szebb és eredetibb nyomtatványokat hoz piacra, mint az, ahol a mesterszedő — csúfjára a mai idők szabad szellemének — belefűl az utasítások és különféle lehetetlen kívánságok árába.

A jobb nyomdákban manapság kikerülő nyomtatványok tisztán mutatják, hogy a mesterszedő egyéni izlésének mindinkább több tér nyílik az érvényesülésre. Bár nagy része van ebben mesterszedőink mindinkább erősödő képzettségének és minden tekintetben való önállóságuknak, mégis fő okát abban találok, hogy az egyes nyomdai vezetők, főnökök kezdenek rájönni ennek a versenyképesség szempontjából való *hasznos* voltára.

S bizony már az sem tartozik a lehetetlenségek közé, hogy a nyomdavezető a rendelővel szemben olyan kijelentést tesz, mint amelyet egyik fővárosi előkelő nyomdai intézet művezetője tett, azt mondván egy gépgyárosnak, aki a neki bemutatott vázlatra éppen nem tárgyilagos kifogásokat mondott, hogy: „*Kedves uram! Én készséggel elismerem, hogy ön remekül ért a gépek gyártásához, de ami a nyomtatványokat illeti, már azt tessék csak reánk bízni, ehhez a mesterséghez mi jobban értünk.*“ S tette ezt egy oly rendelővel szemben, akiről ismeretes, hogy szeszélyeinek még mindig érvényt tudott szerezni, de csak azért, mivel még nem akadt oly nyomdászra, aki azoknak téves voltáról őt felvilágosította volna.

Szakítanunk kell végre azzal a balhittel, hogy a rendelő minden szava *parancs*.

Módosítsuk e felfogást egy kissé, és pedig olyképpen, hogy megteszünk minden lehetőt a rendelő kívánságára, ami szép, jó és helyes, de ami *egyéni izlésünkbe*, felfogásunkba ütközik, attól minden esetben tartózkodjunk.

Nevelnünk kell a rendelőt is a kritika miként való eszközzésére; fel kell őt világosítani arról, hogy azt, amit mi nyomtatványán így vagy amúgy tartunk jónak, *csakis az ő érdekében tesszük*, mert ilykép jut ő hatásos, szép, modern nyomtatványhoz.

Mint mindezekből láthatjuk, az egyéni izlés minél bővebb érvényesülésének — ott, ahol az még nincs meg — csakis a balhit, a lehetetlen előítélet állja az útját.

Igyekezünk az előítélettel bírókat önálló, minden tekintetben eredeti nyomtatványok tervezése és azoknak magyarázása útján jó véleményre bírni. Meggyőződésem, hogy ennek szép és a magyar nyomdászatra dicsőséges eredménye lesz.

Ha önálló rajzot készítünk nyomtatványaink díszítésére, igyekezünk azt lehetőleg — persze az esztetika figyelembe vételével — úgy megalkotni, hogy az minden tekintetben könnyen legyen kezelhető — értve ezalatt az esetleges metszést és nyomást. Tervezzük ezek nyomását lehetőleg kevés színre, mert hát tapasztalati tény, hogy a sok babrával járó munkánál sokkal nagyobb az elrontási esély, de egyszerűs mind igaz az is, hogy a két-három színben

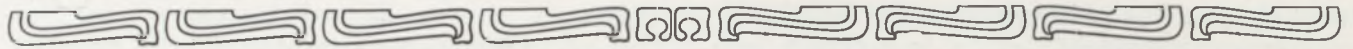
nyomtatott egyszerű szedésű munka szép papiroson sokkal jobb hatású, mint a nyolc vagy tízszer annyi munkát, szint és nyomást igénylő cífraság.

Betűöntödei anyagokból készülő munkáinknál is alkalmazkodhatunk az előbb elmondottakhoz. Itt azonban megjegyezni kívánom még azt is, hogy ne vegyük szentírásnak az öntödék füzeteiben bemutatott díszítmény-alkalmazásokat. Vannak ugyan némelyeknél egyes nagyon is helyes útmutatások, amelyeknek figyelembe vétele ajánlatos, de egyebekben szorítkozzunk tisztán izlésünkre, találékony-ságunkra.

De hogy ez minél bővebb legyen, ragadjunk meg minden alkalmat a tanulásra: magunknak is, a magyar nyomdászatnak is használunk vele.

A főváros mesterszedői olyan sokféle valóban szép és jó egyéni felfogásnak adják tanubizonyosságát munkáikon nap-nap után, hogy alig tévedek, ha azt állítom, miszerint erős akarattal az egész vonalon tág teret nyithatunk a magyar nyomdászat jövőjére igen nagy befolyással levő egyéni izlés minél hamarabb való és minél tágabb értelemben vett érvényesülésének.

Löwy Salamon.

A szedőgépes munka.

Gépszedők egyesületei.

Ezek száma a mult esztendő vége felé magában Németországban 25 volt s valamennyi csatlakozott a Berlinben székelő központhoz. A 25 egyesület tagjainak száma 840-et tett ki, 158-cal többet, mint 1903 végén. Legtöbb tagja van a brandenburgi egyesületnek: 135; utána következik a rajnatartományi és veszfáliai egyesület 131 taggal. Legkisebb ilyenfajta egyesület a wüzburgi, amelynek csak 6 tagja van.

Kérdések és feleletek.

I. A gépszedésben (különösen ha a szedés Linotypeen készül) gyakran látunk magasabb sorokat. Sokszor szabad szemmel is látható a magasságbeli különbség, más-kor pedig csak a nyomás idején vesszük azt észre, amikor a sor majd hogy nem átlukasztja a vékony papiroost. Miként vehetjük elejét e kellemetlenségnek? Igen kérem a gépszedő szaktársakat, adjanak erre elfogadható feleletet.

Tipografus.

I. Tipografus. Ha a gépszedés sorai nem egyforma magasak: a korrektura az oka, illetőleg az, hogy a korrektura következtében egyes sorokat más gépen szedettekkel cseréltek ki. Két gépnek pedig ritka esetben van tökéletesen egyformán beállítva a kése, s így érthető csak meg, hogy a kijavított sorok magasabbak, vagy alacsonyabbak. Tegyük próbát, s mérjük meg a több gép által öntött sorok magasságát tolómércével: többnyire ki fog tűnni, hogy a gépek kései nincsenek egyenlően beállítva. Egyetlen segítséget a kérdésben levő bajok ellen-

ben tehát az, hogy a késeket minden gépnél abszolút pontossággal állítsuk be.

X.

I. Tipografus. A sorok egyenlőtlen magasságának az az oka, hogy a sor lapját vágó hátulsó kés nincs jól beállítva; vagy pedig az öntőforma nincs jól becsavarva. Mind a két esetben egyedül a gépeket kezelő mechanikus a hibás.

Ferber Imre.

II. A Linotype-szedésnél az egyes betűk között gyakran apró vonalkákat, „spiszt“ látunk, amelyek az olvasót zavarják a lap olvasásában. Nem tudom mi ennek az oka, s hálás volnék, ha valamelyik gépszedő szaktársunk ezt megmagyarázná.

K. L.

II. K. L. A szavak között előforduló apró vonalkák (spiszek) az által keletkeznek, hogy vagy az ékek rosszak, vagy pedig — mint a legtöbb esetben — a matrica azon oldala van elkoptatva, amelyiken az egyenetlő gummikerék forog. A kopás pedig onnan ered, hogy a matricák, amikor a sorjázóba leesnek: az egyenetlő gummikerékhez szorulnak, s így egy kevésbé homorúan kikopnak. Ha két matricát összeteszünk s jól megnézzük őket, észrevehetjük a kopást, sőt még a gummikeréken is megláthatjuk, hogy nincs meg a természetes szürke színe, hanem sárgás a lecsiszolt réztől.

X.

II. K. L. A szavak között előforduló apró vonalkák (spiszek) úgy keletkeznek, hogy a sor kitolásánál szereplő késtisztító nem működik jól, s így az el nem távolított picinyke ólomdarabkák a késről ráragadnak a sorra

Ferber Imre.

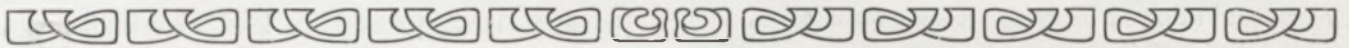
Borítékunk és mellékleteink.

Borítékunk pályadíjas munka. Tervezője *Fekete Béla* szaktársunk, az Athenaeum nyomdájának egyik főrekvő akcicens-szedője. Rajzismereteit az Iparművészeti Iskolának Sándor Béla festőművész által vezetett esti tanfolyamán szerezte, melynek már két esztendeje buzgó hallgatója. Tervezetét szakbizottságunk a beküldött tizennyolc pályamunka között azzal a megokolással tüntette ki az első helyen, hogy ez a pályamű felel meg legjobban ama követelményeknek, amelyet manapság a modern boríték fogalmához fűznek. Fekete szaktársunk e munkájában a fő súlyt a sorokra helyezte s ezért sok tekintetben újdonságszámba menő vaskos, dekoratív hatású betűkből rajzolta meg a szöveget. Érdekes a magyaros motívumokból összerótt keret is s fényesen bizonyítja Fekete szaktársunknak újabb időben tett gyors haladását.

Egyik mellékletünk a Pesti könyvnyomda részvénytársaság nyomdájában készült borítólapon, s e vállalat igazgatója, *ifj. Falk Zsigmond* dr. úr lekötelező szíves-séggel ajánlotta föl lapunk részére. A boríték olyan természetű munkához készült, amely csak a legminimálisabb díszítést tűri, s ezért meg kellett elégednünk

azzal, hogy egyes-egyedül a betű, a választóvonal, meg a magyar állam címere dekorálja a papiros fölületét. Egyszerű munka e boríték, amint hogy a nyomdász a legtöbb esetben a nemes egyszerűség szem előtt tartására van kényszerítve.

Másik mellékletünkön *Brendler Károly és Fiai* bécsi betűöntődéje mutatja be a maga legújabb keretdíszét és „Flora” körzetét. Hogy milyen sokoldalúan használható ez az ügyesen alkotott díszítőanyag, arról a praktikus akcicens-szedő könnyen fogalmat alkothat magának. A keretdísz nemcsak világosabb hirdetések bekerítésére alkalmazható jó sikerrel, hanem egyes díszítő sorok, fejlécek, soros elválasztó ornamentumok stb. is csinosan összerakhatók belőle. A „Flora”-körzet alkalmazhatósága pedig éppenséggel egyetemleges. I. sorozata majdhogyan nem kizárólagosan vonaldísz s csak a nagyobb darabokban elhelyezett, erősen stilizált növényi motívumok emlékeztetnek e keretfajta organikus voltára. A II. sorozat annál bujább a virágrészletekben. Leveli, indái még erősen stilizáltak, de a virág maga már tökéletesen naturalisztikus. Ajánljuk a Brendler-öntőde e két szép termékét olvasóink figyelmébe.

Vegyes közlemények.

Az iparfölügyelet újjászervezése. A kereskedelemügyi miniszter a kerületi iparfelügyelők számának tetemes szaporítását vette tervbe. Az eddigi 16 kerületi iparfelügyelőség egyelőre 35-re lesz kiegészítve, hogy nagyobb ellenőrzés gyakoroltassék a műhelyekben és gyárakban. Mint eddig ismeretes: Komáromban, Losoncon, Lőcsén, Nyitrán, Székesfehérvárt, Szombathelyt, Trencsénben, Gyulán, Kecskeméten, Nagybecskerekén, Kaposvárott és Szekszárdon is lesz iparfelügyelőség felállítva.

A Budapesti Könyv- és Könyvnyomda-Főnökök Egyesületének választmánya június 19-iki ülésén elhatározta, hogy az új alapszabályok értelmében négy szakosztályt létesít, t. i. könyvnyomdászati, litográfiai, betűöntői és stereotípiái, valamint vegyeset is; ez utóbbiba azok az ügyek fognak tartozni, melyek az első három szakosztály egyikébe sem utalhatók. Megalakítása egy ily természetű ügy fölmerülésétől van függővé téve.

Sajtóügyi rendeletek. A belügyminiszter az újságkautióról és több sajtóügyi kérdésben hozott határozatokat, melyekben ki van mondva, hogy politikai híreket közlő nyomtatott lapok, valamint politizáló élclapok nem kötelezhetők óvadék letételére. Kimondja továbbá a miniszter, hogy jelzőlogos lapbiztosítónál az ingatlan bírói becserétekből a megelőző terhek levonása után fényesen tiszta becseréteknek kell a biztosítéki összeget kétszeresen fedeznie. Elrendeli még a miniszter, hogy az új lap címe valamely régi lap címéhez hasonló nem lehet, de ezzel kapcsolatosan egy más határozatban kimondja, hogy a lapcímre való jog megszűntnek veendő, ha a lap a bejelentett megindítási időben nem jelen már meg. Egy egész csomó más rendelkezés azután a miniszter kimondja, hogy naptárát, füzetet, könyvet és képes levelezőlapot, heti lapot s kizárólag hirdetések tartalmú lapot utcán árúsítani nem szabad. A miniszter azzal okolja meg e határozatait, hogy a könyv, naptár és képes levelező-

lap boltokban kapható, s ezeknek utcai árusítása nem olyan közszükséglet, mint az újságoké. Viszont a nyomda útján sokszorosított képeknek házalás útján való árusítása megengedi a miniszter, de csak polgármesteri engedély mellett.

Az újságbélyeg leszállításának kérdésével foglalkozott az újságkiadók legutóbbi közgyűlése. Ez alkalommal Zilahi elnök bejelentette, hogy a választmány javaslatot dolgozott ki, mely szerint a Magyar Újságkiadók Országos Szövetsége elodázhatatlanul szükségesnek tartja a postán szétküldött hírlappéldányok hírlapjegyekkel való bérmentesítésének feltételeit meghatározó postai tarifák és posta-üzleti szabályzat I. rész első szakasza megváltoztatását. A megváltoztatás alapjául a szövetség azt kívánja, hogy száz hírlapjegy ára két koronáról egy koronára szállíttassék le. Intézzon a szövetség ez iránt a kereskedelmi, valamint a belügyi és pénzügyi kormányhoz memorandumot. — Ezzel kapcsolatosan merült föl az a javaslat, hogy a hírlapokat ne lebélyegzett címszalaggal szállítsák, hanem egyszerű csomagban, melynek példányszáma után fizeti a föladó az illetéket, a rendeltetési helyen pedig a posta a nála levő, előre megállapított címjegyzék szerint kézbesíteti a példányokat.

A normális betűmagasság dolgában végeképpen meggyeztek már a német betűöntők. Ez a jövőben $66\frac{2}{3}$ tipográfiai pont, vagyis 23·566 milliméter lesz 16·25 Celsius-foknyi hőmérséklet mellett. A nyomdászati mérték szerint ugyanis 2660 tipográfiai pont annyi mint 1000·29 milliméter. A mértékhitelítő bizottság az öntőműszerek vizsgálatát is el fogja vállalni, s azokat a műszereket, amelyek a főntébi mértéknek megfelelnek, vagy legföljebb 0·005 milliméternyi eltérést engednek meg: öthat márkáért bizonyító bélyeggel látja el.

A budapesti könyvnyomdák száma most 172. Ezenkívül van Budapesten 96 könyvkötészet, 3 kóta-nyomda,

10 betűöntőde, 20 könyvmda és litográfiai intézet, 7 galvanoplasztika, 9 xilográfiai és 12 kemigráfiai intézet, 34 kiadó intézet, 59 könyvkereskedő, 36 antikváros és 21 papirosgyári raktár.

Az Országos m. kir. Iparművészeti Iskolának szépen kiállított értesítőjét kaptuk kézhez. Részletes tájékoztató van benne ez iskolának szervezeti, tanulmányi és főlvételi szabályairól, meg az elmúlt tanítási esztendő mozzanatairól. Minket ez értesítőből főként az esti tanfolyamra vonatkozó adatok érdekelnek, amennyiben e tanfolyamnak tiz nyomdászsegéd hallgatója is volt, kik közül heten ékítményes festéssel, hárman pedig alakrajzzal foglalkoztak az iskolában. — Az Iparművészeti Iskola esti tanfolyama három évre terjed; minden iskolai év szeptember elején veszi kezdetét és június hó végéig tart. A tanórák száma hetenkint tizben van megállapítva (hetenkint háromszor este 2—2 óra, vasárnap délelőtt pedig 4 óra). A beíratási díj 3 korona, a tandíj pedig 6 korona egy-egy évre. A főlvételre jelentkezőknek igazolniuk kell, hogy: a) 15-ik életévüket betöltötték; b) ép látó- és halló-érzékűek és mesterségüknek megfelelő testi épséggel bírnak; c) legalább két középiskolát vagy hat elemi osztályt sikeresen végeztek, vagy ennek hiányában kiváló szakképzettséggel bírnak; d) választott iparágukkal már egy-két éve gyakorlatilag foglalkoztak (bizonyítvánnyal igazolandó); e) mestertük vagy szülőjük beleegyezését bírják arra nézve, hogy az esti tanfolyamot látogathassák.

Brendler Károly és Fia bécsi betűöntő cég, mely már eddig is jelentékeny áldozatokat hozott szaktan-

folyamunk érdekében, újabban a „Rheingold“ ornametumból küldött 19 kilóra valót a kísérleti nyomdánk részére. A kitünően használható és a maga nemében pompásan sikerült anyagnak igen jó hasznát fogjuk venni ősszel megnyíló tanfolyamainkon.

Nyomdaváltozások. A zombolyai *Wunder Rezső*-féle nyomdacég megszűnt. — Monoron egy új nyomdárészvénytársaság van alakulóban, mely még e hónapban szándékozik üzemét megindítani. — A *Lipinszky és Társa* budapesti nyomdacég egyedüli tulajdonosa *Jutassy Ödön*, a nyomda eddigi társtulajdonosa lett. — Nagyváradon „*Patria*“ név alatt *Magyar György* tulajdonában junioris hóban román nyomda nyílt meg. — Felsővisón *Fruchter Manó* tanult nyomdász szintén könyvnyomdát létesített. — A budapesti „*Urania*“ nyomdából *Buday Aladár*, a cégtulajdonosok egyike kilépett, s most kitűnő szak-társunk, *Székely Artúr* a nyomda egyedüli tulajdonosa.

Neufeld Samu galántai könyvnyomtató-mester nemrégiben ünnepelte nyomdászkodásának huszonöt-esztendő jubileumát. Ez alkalommal emlékkönyvet adott ki, amelynek tartalma elég eredeti. Legelőször a jubiláns arc-képét látjuk, utána pedig életének történetét, s a galántai nyomda alapításának történetét találjuk vagy 26 oldalnyi terjedelemben, itt-ott keserű humorral megírva. Még hátrább a nyomda gépeinek autotípiái vagy fametszetű képeire akadunk. A nyomda berendezése a kiskvárosi viszonyokhoz képest igen takarosnak mondható, s mint az emlékkönyvből konstatálhatjuk, a nyomdász buzgón törekszik arra, hogy minőségében se maradjon versenytársai mögött.

Hivatalos rész.

Pályázat tagsági jegyre.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából alulírott szakbizottság pályázatot hirdet a kör tagsági jegyének szabására és nyomására. A tagsági jegy szövege a következő:

TAGSÁGI JEGY

melynek értelmében
t. szaktárs

mint a
KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK

rendes tagja, ennek céljait elősegíti és összes kedvezményeiben részesül.

Budapest, 19.....

titkár.

elnök.

Kivonat az alapszabályokból.

2. §. A kör székhelye: Budapest.

4. §. A kör célja:

a) tömöríteni a szaköröket;

b) mindinkább terjeszteni és tökéletesíteni a szakismereteket és műilést a könyvnyomdászat és annak rokon ágai terén;

c) elősegíteni a hazai nyomdászat érdekeit (a hatáskörében álló eszközökkel);

d) ápolni s föntartani tagjai társas és szellemi életét.

5. §. Eszközök a célok elérésére:

a) szaktávágó kérdések fölött való értekezések föl- olvasása, előadása s vitatása, szaktanfolyamok rendezése;

b) szaktanulmányi kirándulások rendezése;

c) szakközölny és szakkönyvek kiadása;

d) szaktávágó pályázatok időnkinti kiírása;

e) szakkiallítások rendezése;

f) nyomtatványok, betűminták, szakkönyvek és szaklapok gyűjtése;

g) a tagokat szórakoztató multságok rendezése.

Pályázati feltételek.

1. A pályamű lehet akár rajz, akár pedig betűöntődei kész díszítményekből tervezve.
2. A legfőbb négy színben tervezendő pályamunka papirosnagysága 8¹/₂—13¹/₂ cm.
3. A pályázatban teljes kivitelű színezett vázlat stb. is részt vehet.
4. Rajzok és vázlatok is a fent megjelölt nagyságban kell hogy készüljenek, különben figyelmen kívül hagyatnak.
5. Pályadíjjal az Ács-Mihály-alap kamatai szolgálnak. I. díj: 40 korona és elismerő oklevél a szedőnek, 20 korona és elismerő oklevél a nyomónak. II. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak elismerő oklevél.
6. Pályaművek idegen kézírással címezve, jelígyével el- látva, a pályázó nevét magában rejtő jelígyes levélke kíséretében 1905. évi szeptember hó 30-áig a Könyvnyomdászok Szakköre elnökségéhez címezve (Budapest V, Hold-utca 7. sz.) küldendők be.
7. A pályadíjak a viszonylag legjobbaknak minden körülmények közt kiadtnak.
8. A pályázatban csakis szakköri tagok vehetnek részt. Budapest, 1905 június havában.

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága.

Lakásváltoztatás. Pénztárosunk lakása 1905. évi augusztus hó 1-étől VIII. József-utca 23. II. emelet, a rokkant- és nyugdíjnyújtó bérházában van. Kon- dicio-változást, munkanélküliséget bejelentő leve- lezőlapok ide címezendők, úgyszintén a Kör egyéb pénzügyeit érdeklő megkeresések is.

BEVÉTEL. Pénztári kimutatás az 1905. évi június hóról. KIADÁS.

Athozat a mult hóról			3639	32	Ülések egybehívása, nyugták, levelek portója	3	86	3	86
10 drb Hitelszöv. részjegy à 10 K.			100	—	Készpénz e hó végén			3780	66
Gutenberg-szobor-alap			367	38	10 db Hitelsz. részjegy à 10 K			100	—
Ács-Mihály-alap			500	—	Gutenberg-szobor-alap			367	38
					Ács-Mihály-alap			500	—
Tagsági járulékokban befolyt:					Szakirodalmi alap:				
Allamnyomda	5	40			Készpénz e hó végén			113	01
Athenaeum	18	60			Szaktanfolyam:				
Budapesti Hírlap	5	40			Kellékekre Szabó R.-nek tiszt.-díjul	35	—		
Buschmann	4	20			Çarmine Hugó számlája	35	30		
Czettel és Deutsch	2	40			Általános Fogyasztási Szövetkezet számlája	5	20	73	50
Egyetemi nyomda	3	—							
Fővárosi nyomda	—	—							
Franklin	30	—							
Franklin-fiók	6	60							
Galitzenstein	1	80							
Globus	6	60							
Hornvánszky	3	—							
Hungária	1	20							
Károlyi György	—	60							
Kellner Ernő	3	60							
Korvin testvérek	4	20							
Krammer és Erhardt	2	40							
Krausz Soma és Társa	—	—							
Légrády	—	—							
Márkovits és Garai	—	60							
Márkus Samu	2	40							
Máv. menetjegy-nyomda	1	20							
Nagy Sándor	5	40							
Neuwald	—	—							
Pallas	16	20							
Pátria	—	—							
Pester Lloyd	—	—							
Pesti részvény-nyomda	30	—							
Poporul Roman	—	—							
Posner	5	40							
Révai és Salamon	10	80							
Rigler	5	40							
Rózsa K. és neje	—	—							
Schwarz Testvérek	2	40							
Stephaneum	5	40							
Székesfővárosi házi nyomda	6	60							
Világosság ny.	9	60							
Wodianer	7	20							
Gyomáról	7	20							
Szekszárdról	8	40							
Egyesektől:									
Wankó Vilmos	1.20								
Fiedler Károly	3.60								
Skodnitz Jakab	—60								
Wolf Antal	—60								
Boskovitz M.	—60								
Morgenthaler H.	—60								
Anhalt Adolf	2.40								
Klein Antal	1.20								
Kittel Mór	—60								
Vészi Gerzson	1.80								
Plohn Gyula	3.—								
Steinherz Miklós	—60								
Grünhut Simon	—60								
Goldberger Armin	—60								
Róth Miklós	1.20								
Czeiszing József	—60		19	80					
Ebből 10% a szakir. alapra	243	—	218	70					
	24	30							
Szakirodalmi alap:									
Athozat a mult hóról			88	71					
10% a főpénztárból			24	30					
			4938	41				4938	41

Választmányi ülés 1905 július 10-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Löwy Salamon II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, Prüner Arnold II. titkár, Bozsik István pénztáros, Boros Dezső II. leltáros, ifj. Aigner Antal, Augenfeld M. Miksa, Bán Imre, Gyöngyösi Sándor, Kún Kornél, László Dezső, Novák Alajos, Radnai Vilmos, Sáriós Lajos, Spitz Adolf, Stalla Márton és Stefáni József választmányi tagok, továbbá Novák László, a szaktanfolyam vezetője. Igazolva távol: Mitterszky József I. alelnök, Schornstein Jakab ellenőr és Horváth Alajos választmányi tag.

Tanay József elnök az ülést megnyitja és felhívja első titkár a múlt ülés jegyzőkönyve felolvasására, ami megtörténvén, Sáriós Lajos kifogásolja, hogy az ő felszólalásának nincs nyoma a jegyzőkönyvben. I. titkár kijelenti, hogy nevezett választmányi tag felszólalását azért hagyta ki, mert abban az ügyben nem hozott az ülés határozatot. Többek hozzászólása után, Bozsik István stílárius módosításával a jegyzőkönyv Sáriós Lajos és Stalla M. által hitelesítették.

A pályázatokról szóló előadói jelentéseket a választmány Sáriós Lajos, Augenfeld M. Miksa, Stalla Márton, Löwy Salamon és az elnök hozzászólása után tudomásul veszi és egyúttal felkéri a szakbizottságot, hogy jövőben igyekezzenek üléseit úgy intézni, hogy az azokból szóló jelentést a választmány a szakbizottsági üléseket követő választmányi ülésen tárgyalhassa.

Elnök bejelenti, hogy Kohn Sándor választmányi tag a fővárosból elköltözvén, helyette a legközelebbi póttag behívandó. Egyúttal indítványozza, hogy a választmány Kohn Sándornak, egyik legbuzgóbb tagjának távozását sajnálattal vegye tudomásul és ennek jegyzőkönyvében adjon kifejezést, mit a választmány egyhangúlag elfogad. Szabó Róbert szaktanfolyami előadónak, multkorli határozatának módosításával, kész kiadásainak megtérítésére 70 korona tiszteletdíjat szavaz meg a választmány.

Harsány Lajos okl. rajztanár levelét, melyben bejelenti, hogy jövőben a szaktanfolyamon való alkalmaztatására nem reffektál, a választmány tudomásul veszi s egyúttal megbizsa a szaktanfolyam vezetőjét, hogy helyébe megfelelő tanerő szerződtetéséről gondoskodjék.

Elnök jelenti, hogy az elnökség a Szaktanfolyam értesítőjének megjelenése után fog a kereskedelmi miniszteriumban és a főnökmegjelenés után a pénzügyi jelentés és tagsági forgalomról szóló kimutatás tudomásul vétetik.

A választmány kimondja, hogy a tervezett dunai kirándulás csak abban az esetben lesz megtartva, ha arra megfelelő számú résztvevő jelentkezik.

A jövő havi választmányi ülés augusztus 14-ére tűzvetvén ki, elnök az ülést berekeszti.

Morócz Jenő
I. titkár.

Tagsági forgalom 1905 június hóban. A körbe beléptek: Landstein Izsák (Rigler) Pollák Simon, Rothenstein Mór, Fürst Vilmos, Hrubik Géza, Deutsch Dávid (Világosság), Jakobszen Károly (Buschmann), Zúri Sándor (Rózsá), Cziráky Sándor, Reiner Dezső, Gruber Lajos (Gyoma), Fried József I. (Wodjány), Kálmán J. Sándor (Szekszárd). — **Törlemdők hátralék miatt:** Jászai Gyula (Részvény), Molnár Imre (Athenaeum), Lódi Gyula (Egyetem), Hauser Gusztáv (Globus), Winternitz Zsigmond (Szekszárd). A hó végén 586 rendes, 11 tb., összesen 597 tag.

Felcélős szerkesztő **Tanay József.** Főmunkatárs **Novák László.**
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

ELSORENDÜ GÉPMESTER alkalmazást nyer vidéki nagyobb nyomdában. Csak olyanok ajánlkozzanak, akik szakmájukban teljesen képzettek és önállóan tudnak dolgozni. Ugyanott felvétetik egy ügyes betűszedő, aki a latin szedésben is jártas. Cim a kiadóhivatalban.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és vasöntöde

WIEN-HERNALS,
Hauptstrasse 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

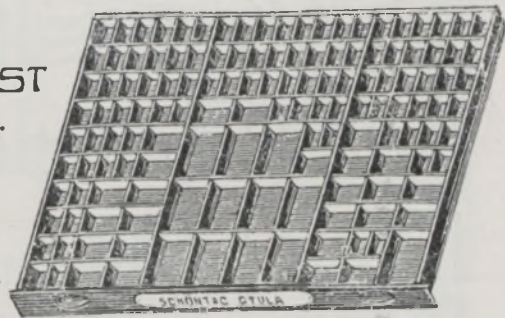
SCHÖNTHAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST
VI, Váci-körút 51.

Kis antiquaszekrény 3 frt. Nagy szekrény 4 frt.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

! Nagy díj !

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

világhírű gyártmányai a st.-louis-i világkiállításon a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. ○○○○

Képviselő Ausztria-Magyarors. részére:

Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

DRMOS GUSTÁV
UTÓDAI
KÖNIG ÉS BAYER
PHOTOCINKOGRAPHIAI MŰINTÉZET
BUDAPEST, VIL. AKÁCFA-UTCA 47
CLICHÉK MINDENMŰ KÉPES
NYOMTATVANYOKHOZ
A LEGJOBB KIVITELBEN
AUTOTYPIA ψ **CHROMOTYPIA**
PHOTOTYPIA ψ **PHATOLITA** ψ
HÁZONKIVÜLI FELVÉTELEK.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. ☉ Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
☉☉☉☉ nagy raktára. ☉☉☉☉

☉☉ Tömöntöde-berendezések, ☉☉
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, ☉☉ formazáró készülékek
☉☉☉☉ stb., stb. ☉☉☉☉

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállíthatnak.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcei festékgyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

TELEFON 54-48.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

SZERKESZTŐK

NOVÁK LÁSZLÓ — LÁSZLÓ DEZSŐ

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

1905

HUSZADIK ÉVFOLYAM

Karácsonykor jelent meg rendkívül díszes kiállításban, 12 műmelléklettel, s jelentékenyen bővített tartalommal. Ára Budapesten 1 K 40 f; vidékre 1 K 64 f, ajánlott küldéssel 2 K.

Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadóhivatalában, Budapest V, Hold-utca 7. sz.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűujdonságokból, rézlénlákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannonia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és nyomdai
festék- és hengeranyag-gyár. ✧

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ✧
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy-osztr. szabad.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

KENCÉK és
BRONZOK.

Betű- és Tömöntöde.

FISCHER ÉS MIKA

Budapest VI, Révay-utca 6. sz.

A legkülönfélébb célszerű és divatos **könyv- és címbetűkből** nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. Ajánlja szabadalm. **nyomdai vonalzó-berendezését** táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K.

ELVÁLLAL IGEN JUTÁNYOS ÁRON
EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEKET.

☞☞☞ Okleveles gépészmérnök. ☞☞☞

Brant Norbert

BUDAPEST VI,
Lehel-utca 8/a. sz. alatt.

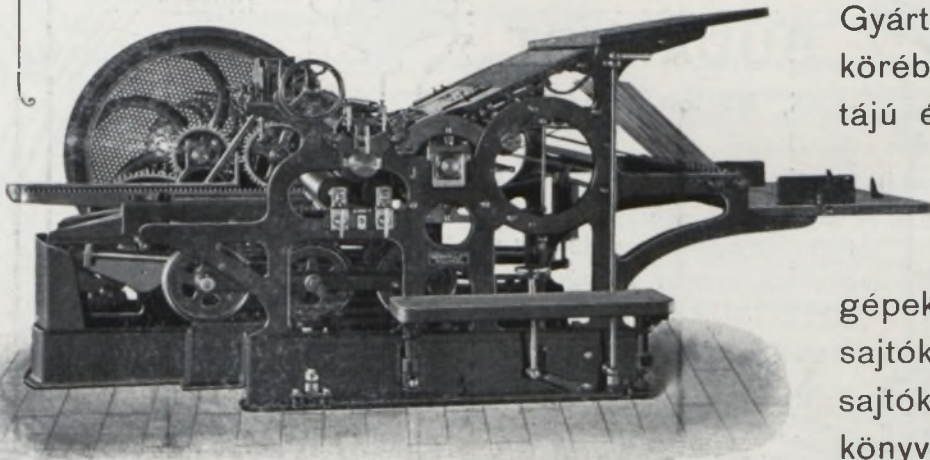
Javít saját műhelyében könyomdai kézi sajtókat és gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyvnyomdai gyorsajtókat, továbbá a sokszorosító ipar minden fajtájú és nagyságú gépeit, valamint mindennemű könyvkötő gépet; benzin-, légszesz- és villamos motorokat is. ☞ Elvállalja egész nyomdai berendezések fel- és leszerelését és elkészítését.

TELEFON 65—66. SZÁM.

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14-61.

Alapított 1892.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Főüzlet és gyár:
Bécs VII, Burggasse 90.

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviselője: **König és Bauer**, Würzburg;
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és
feuerbachi gyáraiból.

Alapított 1878-ban.
Telefonszám 14-16.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louisi
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíttatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS.

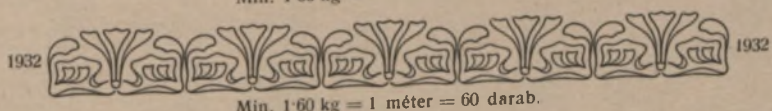
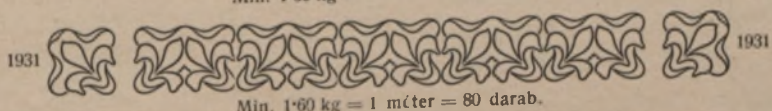
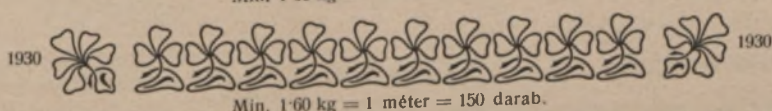
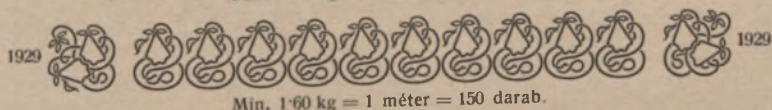
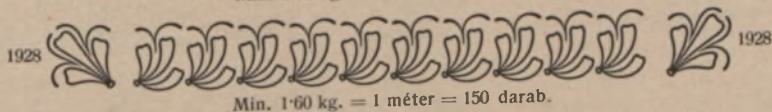
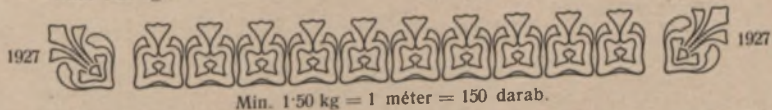
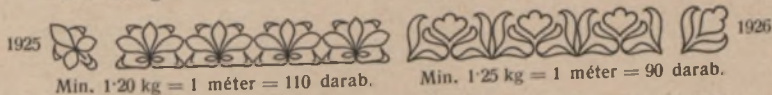
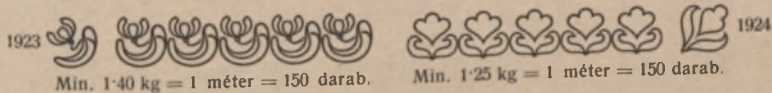

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

LEGUJABB KERETDISZ

1 kilogramm ára 7·20 korona.

1933. sz. Min. 1·60 kg = 1 méter = 120 darab.

CS. ÉS KIRÁLYI UDVARI BETÜÖNTÖDE
BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

Főüzlet: Millergasse 23 BÉCS VI. Fiók: Brunn am Gebirge

Cs. kir. udv. befűöntöde
Brendler Károly és Fiai

Bécs, VI. ker., Millergasse 23. sz.

FLORA-KÖRZET

Fametszés
 Bélyegző-
 metszés
 Vésőintézet
 Galváno-
 plasztika
 Tömöntöde

Gépgyártás
 Rézleánygár
 A könyv-
 nyomtatás
 összes
 szükségletei-
 nek raktára

Minimum 4 kiló

I. SOROZAT

1 kiló ára 9 kor. 50 fill.

Minimum 4 kiló

II. SOROZAT

1 kiló ára 9 kor. 50 fill.

III SOROZAT :: FLORA-KÖRZET :: III SOROZAT

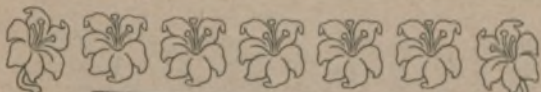
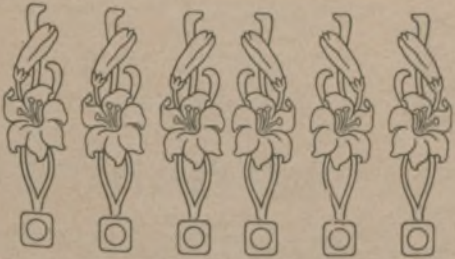
Minimum
2-50 kiló,
1 kiló ára
9-50 K

Szünet után:

Keringő
Mazurka
Négyes
Keringő
Lengyelke
Csárdás
Tipegő

**A MAGY. KIR.
ÁLLAMVASUT
DÉLI VONALA**

Második rész

Brendler Károly és Fiai

CS. KIR. UDV. BETÜÖNTÖDE
CS. KIR. UDV. VÉSÖINTÉZET

Jelenlegi mintalapunk utján egy igen hatásos körzetet bocsátunk a t. nyomdászvilág rendelkezésére. A

FLORA-KÖRZET

minden gyakorlatias nyomdásznak nélkülözhetlen anyagot képez, mert úgy színes mint fekete nyomásban is hatással alkalmazható. Azonkívül az anyag jósága is ajánlja.

Főképviseelő:

**KLEIN JÓZSEF
BUDAPESTEN.**

Cs. és kir. udv. Betüöntöde · BRENDLER KÁROLY és FIAI · Bécs, VI-2., Millergasse 23

Önműködő számozógép

Munkaképessége 1-től 999.999-ig. · Működése folytatólagos és ismétlő.

Ára 33 korona 35 fill. · Készpénzfizetésnél 10% pénztári engedmény.

Ezen önműködő számozógép tartós szerkezetű, megbízható pontos működésű és amellett mégis igen előnyös áron beszerezhető. Előállítására csakis amerikai rendszerű, kicserélhető részek alkalmazásával sikerült úgy, hogy czélszerűség tekintetében a legdrágább hasonló gépeket is felülmúlja.

Használhatósága nélkülözhetetlené tették minden nyomdában, bankban és gyárban.

Önműködés. Ha a gép folytatólagos számozásra van beigazítva, úgy minden egyes nyomás után önmagától ugrik egy számmal 1-től 999.999-ig. Ismétlésnél pedig minden számot kétszer nyom le és csak azután ugrik a következő számra, lehet azonban a gépet úgy beigazítani, hogy minden számot tetszés szerint ismételi.

A beigazítás egyszerű módon történik. Az erről szóló utasítások minden csomagoláson, melyben a gép szállítatik, olvashatók.

Beosztás tíz részre. A számkerekek és zárókészülék tíz egyenlő részre vannak osztva és lenyomhatók, miáltal a forgó-szerkezet absolute pontossága biztosítva van. Ez igen nagy fontossággal bír és nincs hasonló olcsó gép így szerkesztve.

Szerkezet. Minden gép hat kerékkel bír, melyekre a számok az oldalt látható nagyságban vannak rávésvé. Rendelésre, külön felszámitás ellenében, más alaku és nagyságu számokat is készítünk.

49. számú minta

123456

FAC SIMILE IMPRESSION

A számkerekek tartós és erős nikkel-bronzból vannak készítve és sokkal jobbak másfajta fémből előállított olcsó, öntött kerekeknek.

A gép erősségét és szilárdságát minimális súly mellett is biztosítandó, a foggantyú és kerekek kivételével a gép többi részei mind vont aczélből készítettettek.

Befestékezés. A számok befestékezése minden nyomás előtt és önműködőleg történik. A festékpárna a szerkezetből mindenkor kivethető és festékek ellátható.

A számok lenyomása egyenes vonalban történik. **Betűk és törtszámok.** Betűk vagy sorozat-számok nyomhatására szolgáló gépek, törtszámmal vagy rajzzal ellátott kerekek megrendelésre szállítanak. Kerekek 10 vagy kevesebb betűvel drbja 7 20 kor, 7 vagy kevesebb törtszámmal drbja 9.60 kor. Minden különleges kerék természetesen egy számkerek helyét foglalja el.

Különleges szerkezetek, melyek nem minden, csak valamely kívánt számot háromszor, négyszer vagy egészen tízig ismételnék, a többi számot pedig folytatólagosan nyomják le, 5 kor. különfelszámitással szállítunk.

Okirat- és másoló-festék. Külön e célra gyártott vörös, kék és fekete színben. 1 üveg 2.40 kor., festékpárna 60 fill.

Cs. és kir. udv. betüöntöde BRENDLER KÁROLY és FIAI Bécs, VI-2, Millergasse 23

„Vindobona-“ hengeranyag

1. Körforgó és fénynyomó sajtókhöz 1 kg ára 3 kor.
2. Normál-erősségű anyag 1 kg ára 3 kor.
3. Pótanyag 1 kg ára 3 kor.

2.5 kgos táblákban · Mintatáblák ingyen és bérmentve · Nagyobb mennyiség rendelésénél megfelelő árengedménnyel szolgálunk.

 Elsőrendű gyártmányok.

A legolcsóbb és legjobb szer a szedések mosására. Egy doboz (250 gramm) ára 1 K.

Betü-mosópor

1 dobozzal 20 liter jó mosólugot készíthetünk. Használati utasítás a dobozon.

A magyar királyi
Postatakarékpénztár
működéséről

1886—1905

KIADJA A MAGYAR KIRÁLYI POSTA-
TAKARÉKPÉNZTÁR IGAZGATÓSÁGA

PESTI KÖNYVNYOMDA
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

**! Új amerikai
 papírvágó gép**

„Heureka“

**Rendkívül tartós és
 célszerű szerkezet!
 Egyszerű kezelés!!**

Ezen legújabb amerikai minták után szerkesztett papírvágó gép igen egyszerűen kezelhető és *rendkívül olcsó*. Mindazon papírvágó gépek között, melyek eddig könyvnyomdáknak, könyvkötészeknek vagy más vállalatoknak használtak, egyik sem nyújthatja azon technikai és gazdasági előnyöket, mint a mi legújabb papírvágógépünk *Heureka*.

Egyszerű!

Célszerű!

Olcsó!

Ezen alapelveket tartottuk a gép megalkotásánál mi is szem előtt.

Különleges technikai előnyei:

Nyugodtan álló keskenyvágó készülék, úgy alkalmazva, hogy azért bármily szélességekre is lehessen vágni. *Anélkül, hogy ehhez valami költséges és célszerűtlen külön álló készülék szükséges, 1 és fél cm. keskenységig* absolut biztos és pontos eredmény érhető el. *A mi keskenyvágó készülékünkkel a legkisebb papírmennyiség is vágható.*

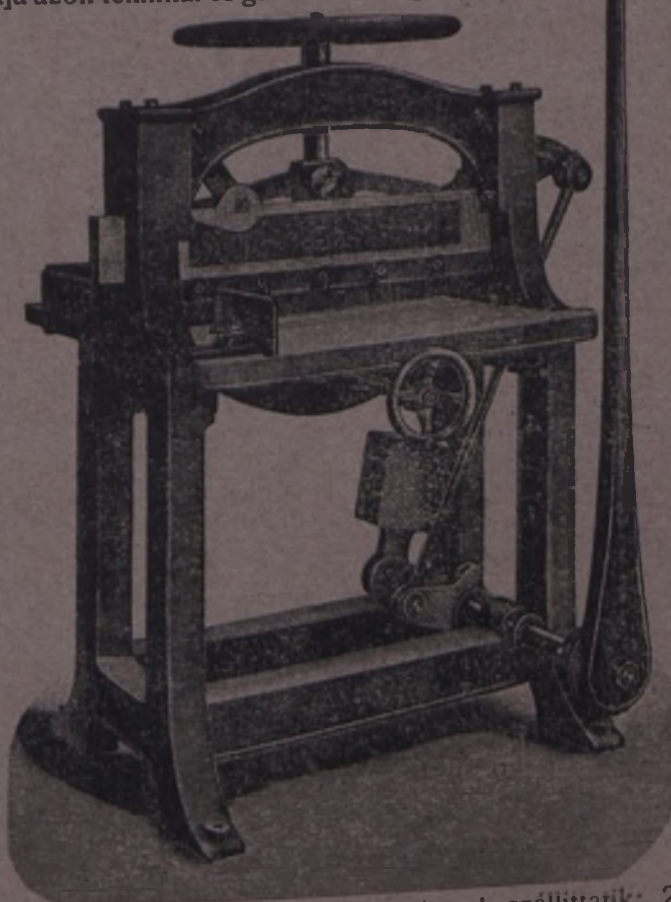
A késbeállítás ezen gépnél igen egyszerű módon, könnyen és gyorsan (két csavar segítségével) történik.

Az asztal erősen álló és kérjük megfigyelni:

Csak késállítás! Nem asztalállítás!

miáltal a ferde vágási felületek előfordulása lehetetlen. A gép hátsó szerkezetéről a jobb oldali rész (kb. egyharmad nagyság) igen

könnyen lecsavarható, ha hosszú szalagokat akarunk vágni, míg ellenben rövidebb vágási méretekhez a használandó, igazítható és a legkisebb ter

Gazdasági előnyök:

Minden gépnél a súly is fontos szerepet játszik. A mi papírvágógépünk, anélkül hogy ez a szerkezet erősségét befolyásolná, minden eddig létező ilyfajta gép között a *legcsekélyebb súlylyal* bír (csak 500 Kg.) és így bármely emeleten is elhelyezhető. A gépnek még egy fontos gazdasági előnye abban rejlik, hogy rendkívül egyszerű kezelése által rengeteg idő megtakaríthatunk és a keskenyvágó készülékkel bármily keskeny szalagok vágása is otthon eszközölhető.

A gépet 66 cm. vágási hosszúságra és 9.5 cm. késmagasságra építjük, mely méretek a mi tapasztalataink szerint legcélszerűbbek.

A géppel szállítjuk: 2 drb öntött acél kés; 6 drb vágó lécs; 2 drb csavarkulcs; 1 darab olajozó.

Az ára felszerelve 720 kor.

**Kedvezményes
 fizetési feltételek.**

Magyarországi vezérképviselőt:

KLEIN JÓZSEF, BUDAPEST, VI, Lovag-utca 2. sz.

CS. KIR. UDV. BETÜÖNTÖDE

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

FŐÜZLET: MILLERGASSE 23 :: BÉCS VI :: FIÓKÜZLET: BRUNN a. Geb.

TELJES NYOMDABERENDEZÉSEK A LEGELŐNYÖSEBB FELTÉTELEK MELLETT. :: PRÓBALAPOKAT KIVÁNTATRA INGYEN

KIZÁRÓ ANYAG

Az árak párisi és Haase rendszerre, kor. értékben értendők.

Anyagtörzs	Kizárások		Quadrátok		Térsők	
	5-2, K	több	5-25 K	több	5-25 K	több
1 pont	—	—	4—	375	3—	290
1 és fél pont	—	—	3.25	3—	2.40	2.30
2 pont	—	—	1.90	1.85	1.35	1.30
3 pont	—	—	1.70	1.65	1.30	1.25
4 pont	9.50	9.25	1.65	1.60	1.25	1.20
5 pont	4.5	4.70	1.45	1.40	1.20	1.15
6 pont	2.45	2.40	1.35	1.30	1.55	1.50
7 pont	2.15	2.10	1.35	1.30	1.50	1.45
8 pont	1.60	1.55	1.30	1.25	1.45	1.40
9 pont	1.55	1.50	1.25	1.20	1.40	1.35
10 pont	1.50	1.45	1.20	1.15	1.35	1.30
12 pont	1.45	1.40	1.15	1.10	1.25	1.20
Többi törzs	1.55	1.50	1.25	1.20	1.20	1.15
	Beosztva		Beosztva		Beosztva	
	1 p. négyzetig		2, 3, 4 cíceróig		8—24 cíceróig	

ÖRPÖTLÖK (Hohlstégek) 2, 3, 4 ele szélességben és 8—24 ele hosszúságban 5—25 kilóig kor. 1.15, 25 kilón felül kor. 1.10. Az árak kilónként és korona-értékben értendők. — 5 kilónál kevesebb kizáró-anyag rendelésénél kilónként 20 fill. többlet számítunk. A kizáró-anyag magasságai 51 vagy 54 pont, az ára azonban egyenlő. Rendelésnél kérjük a magasságot jelezni.

NAGY RAKTÁR. PONTOS, SZOLID ÖNTÉS. ANYAGUNK CSAK AMERIKAI KÖLÖNLEGESSÉGI GÉPEKEN LESZ ELŐÁLLITVA.

RÉZLÉNIAGYÁR

a legmodernebb segédeszközökkel berendezve úgy, hogy leg-rövidebb idő alatt szállít: Táblázat-, Raster- és Kombinációs-lineákat rézből és ölméből. Zárjeleket, lveket, köröket és 1 pontos kizáró-anyagot, Barock-lineákat és díszeket rézből.

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI, BÉCS
GALVANO-PLASZTIKA, TÖMÖNTÖDE, MECHANIKAI MŰHELY

VEZÉRKÉPVISELET MAGYARORSZÁG RÉSZÉRE:
KLEIN JÓZSEF :: BUDAPEST
TELEFON-SZ.: 71-56 NYOMDAI SZAKÜZLET VI, LOVAG-UTCA 2